

קובץ שיחות

ממורינו רה"י

הרה"ג ר' תנחום פראנק שליט"א

בראשית - חנוכה

תשס"ו-ס"ט

פנימי

בכל עניני הספר ניתן לפנות לטל':

08-9922932

הקלדה ועימוד:

052-7634981

דברי פתיחה ממורינו ראש הישיבה שליט"א

אבות פ"ד משנה כה "אלישע בן אבויה אומר הלומד ילד למה הוא דומה לדיו כתובה על ניר חדש והלומד זקן למה הוא דומה לדיו כתובה על נייר מחוק".

וכוונת התנא שבחור בימי עלומיו הדברים ששומע נחרתים על לוח ליבו וחורשים מסילות בלבבו. ואף שבשעת שמיעתן לא תמיד ניכר אם חדרו ללב השומע. אך הענין ידוע, ואף מעדותן של תלמידים לאחר שנות הילדות, שדווקא השיחות והועדים ששמעו בהיותם עדיין בישיבה לצעירים, הם שעומדים להם בבגרותם כאבן יסוד לבנות עליה את המשך קומתם הרוחנית.

והנה תלמידנו היקר והחשוב נ"י, אשר משחר נעוריו צמא לדבר השם, וגם בשנות למודיו בישיבתנו היה מתלמידים מקשיבים, ואוזנם כרויה להבין ולהשכיל. רחש ליבו להוציא לאור באופן מסודר חלק מהשיחות שנאמרו בשנות היותו בישיבה.

ואף שכל הדברים נמצאים מכבר בדברי רבותינו בעלי המוסר והיראה, וכן לא נכתבו הדברים על מנת להדפיסם, מ"מ יש בזה תועלת לבני הישיבה ששמעו את הדברים בזמנם, להזכר בצורת אמירתם. ולפעמים זכרון זה מעורר ומחדש ידיעות והרגשות שעוממו עם חלוף השנים וכשטועם מרגשת ימי הנעורים יש בזה לעורר רוחו ולחדש כוחות לעבודת בוראו.

תודתי נתונה ליקר נ"י, ויה"ר שחפץ השם יצליח בידו להיות ממזכי הרבים, להגדיל תורה ולהאדירה.

תנחום פראנק

ישיבה לצעירים

אופקים

בשער הספר

בס"ד, תשרי תש"ע.

בהודאה על העבר ובתפילה על העתיד נודה לאלוקינו שהחיינו וקיימנו וזיכנו להגיש לחברינו ציבור התלמידים בני ובוגרי הישיבה הקדושה "יוסף לקח", מקצת משיחותיו של מורינו רה"י ר' תנחום פראנק שליט"א שנאמרו בין השנים תשס"ו-ס"ט, והיו לנו למורה דרך ולחיזוק בעליה הרוחנית ובבנינינו האישי כמו שידוע לכל אחד ואחד ממנו.

ואף שאין בכח העט להביע את הנשמע בפה - דברים היוצאים מן הלב - מ"מ לא נמנענו מלהוציא קובץ זה בתקווה שיהיה לתועלת לכל התלמידים מבקשי דרך ה' שזכנו לשמוע ולקבל ממורינו רה"י שליט"א.

נברך את מורינו רה"י שיזכה להרבות כבוד שמים ויזכה להרביץ תורה ברבים ולהעמיד תלמידים רבים לאורך ימים ושנים מתוך בריות גופא ונהורא מעליא.

לחובה נעימה לנו להודות לכל המסייעים והעוזרים, בראשם למורינו רה"י שהראה לנו חיבה יתירה לכל אורך הדרך. ולהרב אילן גרינוולד שעבר על השיחות וסייע בעריכתם. ולהרב י.ב. שסייע בכל שלבי ההוצאה לאור מראשית ועד אחרית. ולבחורים היקרים שהקליטו את השיחות. וכל המסייעים במישרין ובעקיפין יבורכו כולם מפי עליון ותהי משכורתם שלימה מעם ה' אלוקי ישראל.

העורכים

תוכן העניינים:

דברי פתיחה ממורינו רה"י שליט"א

בשער הספר

ה	פרשת נח
ה	רשעותו של נמרוד בדורינו, ודרכי המלחמה בה
ז	פרשת לך לך
ז	כח הרצון
י	פרשת וירא
י	עבודת ה' או פריקת עול
יג	פרשת תולדות
יג	כוח התפילה
יז	פרשת תולדות
יז	נוק המידות
כ	פרשת תולדות
כ	העצה לקיומו של עם ישראל
כג	פרשת ויצא
כג	"לא בכח - כי אם ברוחי אמר ה'"
כה	פרשת ויצא
כה	עשה לך רב
כו	פרשת וישלח
כו	עול תורה ומצוות אמיתי
ל	פרשת וישלח
ל	צורת העבודה - מאבק תמידי
לג	פרשת וישלח
לג	נאמר בסיום זמן חורף
לה	פרשת וישב
לה	המטרה (לא) מקדשת את האמצעים
לז	פרשת ויגש
לז	מטרת החיים - ניצול הזמן
לז	(נאמר בפתיחה לזמן קיץ)
מ	פרשת ויגש
מ	צורת לימוד התורה
מד	פרשת ויגש
מד	דרך העבודה בדורות האחרונים - "צאי לך בעקבי הצאן"
מח	חנוכה
מח	מסירות נפש
מט	חנוכה - כח התורה

מט "וונתנת לו מלכות וממשלה" - טעותם של החשמונאים
נב חנוכה
נב מציאות של תורה - הישיבה
נז פרשת שמות
נז שובבי"ם - לזכור את התכלית
ס קידוש ה'
ס בין הזמנים

פרשת נח

רשעותו של נמרוד בדורינו, ודרכי המלחמה בה

"וכוש ילד את נמרוד, הוא החל להיות גיבור בארץ. הוא היה גיבור ציד לפני ה'". וכתב האבן עזרא: "וטעם לפני ה', שהיה בונה מזבחות ומעלה אותם החיות עולה לשם".

וכבר תמה עליו הרמב"ן "שהצדיק רשע. כי רבותינו ידעו רשעו בקבלה"? ומורינו הגר"ח קמיל זצוק"ל ביאר כוונת האבן עזרא, שרשעותו של נמרוד היתה שהקריב קורבנות גדולים לומר שהקב"ה מתרצה בבהמות גדולות ואינו משגיח על המעשים הקטנים, וזלזל בהשגחת השי"ת הפרטית על העולם.

ואפשר לומר בעוד אופן עפ"י מש"כ ב"באר משה" ע"ד חז"ל "אמרפל [הוא נמרוד] - שאמר והפיל לאברהם אבינו לתוך כבשן האש", והדברים צריכים ביאור, מה נפק"מ אם אמר או לא, ומהו "אמר"?

אלא נמרוד עשה תעמולה והסתה נגד אברהם, שאברהם מזיק לממלכה ולעם. עד שכולם הבינו שצריך לשרוף את אברהם בשביל קיום הממלכה והעם, ואין בזה שום רע. ובשביל להראות את צדקתו של נמרוד שאצלו הכל כשורה, היה צריך להקריב קורבנות גדולים לשכנע את הציבור בצדקתו בשביל שתקבל התעמולה. ולא רצה להראות רשע, ובזה הסתיר את רשעותו.

לפי זה נבין מה שהיה בפרעה. שבא אליו משה פעמים רבות, ורק בפעם האחרונה שבא משה שלח אותו פרעה מעל פניו (עיין שמות י' כ"ח). ושואלים למה לא גירש אותו פרעה מיד? והביאור פשוט, וכמו בנמרוד. פרעה לא רצה להראות רשע בעיני כל המצרים המחזיקים אותו לאלוה שצודק בשיטתו, ולכן לא גירש אותו מיד, להראות שאין לו פחד מהתנגדות לשיטתו.

תעמולת הדורות

וכמו תעמולתו והסתתו של נמרוד, כן יש בהמשך הדורות עד ימינו אנו. השואה לא פרצה ביום אחד, והיטלר ימ"ש לא קם ביום אחד והחל לפרוע ביהודים. קדמה לזה הסתה של 20 שנה

(בערך), כמה שהיהודים רעים למדינה. ואחרי שהקרקע היתה מוכנה, הציבור כבר "הבין" כמה שנחוץ להרוג את היהודים, יכול היה היטלר ימ"ש להתחיל במלאכה - ממש כנמרוד!

ובימינו אנו, התקשורת החילונית מכפישה אותנו החרדים לדבר ה', אם חרדי נחשד בגניבה - כל התקשורת והעיתונות החילונית תכפיש ותשמיץ. ואילו חילוני שיחשד בגניבה הרי זה מעשים שבכל יום. וממילא התוצאות בהתאם, שהעוולות שנעשות ע"י קיצוץ קצבאות וכדו' וכל הנהגת ה'אנטי' מובנים מאוד אחרי הסתה שכזו.

"החסד החילוני"

ונשים לב לדבר מעניין שמוכן מאוד לפי דברינו. בציבור החרדי ישנם גמחי"ם לאלפים, ממש מחפשים איך לעזור. ובציבור החילוני אין גמחי"ם! יש כמה ארגונים בודדים (שחלקם הגדול נוסדו במניעים לא טהורים, והמצליח שבכולם הוא ארגון צער בעלי חיים. נשים לב, במקום לדאוג לאנשים משקיעים בנוחות לכלבים), ובאמת הם מקבלים פרסומות עצומות בתקשורת. ומוכן מאוד לפי מה שדיברנו שאין זה אלא בתור להראות את עצמם לומר גם אנחנו טובים, גם בנו יש צדק, וכמו קורבנותיו של נמרוד!

ההתייחסות הנכונה למצב

צריכים לדעת שכל מה שהציבור החילוני מרע לנו, הכל משום שהם יודעים את האמת שאנחנו החרדים צודקים, והם רוצים לדכא אותנו בכל יכולתם שהם לא רוצים שתתנפץ להם האמת בפנים. למרות שזה עוד יקרה בעזה"ת. שהרי הם עוד רצו שאנחנו נשאר "שמורות טבע" ב"מאה שערים" ובבני-ברק. וכיום ב"ה הציבור החרדי גדל כ"כ, עד כדי כך שנראה שהמצב קרוב להיות הפוך....

אין לנו את היכולת להילחם נגדם ואין לנו גם צורך בזה, רק צריכים להתחזק יותר ויותר בעבודת השי"ת. לקדש שם שמים, להיות טובים יותר, עד שתתגלה האמת וכך ננצח בעזה"ת "לא בכח, כי אם ברוחי אמר ה'".

פרשת לך לך

כח הרצון

"ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך". אם הובטח לאברהם שכר גדול כ"כ כנראה שזה היה נסיון גדול. ויש מעירים, למה לוט שהלך עם אברהם וגם הוא עזב את מולדתו ובית אביו בכל זאת לא שבחה התורה גם אותו?

והנה בשו"ע או"ח סי' נ"ז סע' ז' כתוב: "צריך לכוון בפסוק 'פותח את ידיך', ואם לא כיון צריך לחזור ולאומרו פעם אחרת", ובמשנ"ב שם ס"ק ט"ו מביא "צריך לחזור- שעיקר מה שקבעו 'תהילה לדוד' בכל יום הוא בשביל אותו פסוק, שמזכיר בו שבחו של הקב"ה שהוא משיג על בריותיו ומפרנסן". וצ"ב מהי המעלה המיוחדת של פסוק זה שבשבילו קבעו לומר אשרי ג"פ בכל יום, וכי חסרים פסוקים שיש בהם השגחת השי"ת?

ההצלחה תלויה ברצון

ולהבין את הענין נראה לומר, הנה בסוף הפרשה כתוב (ט"ו ב'ה') "ויאמר אברהם, ה' אלקים מה תתן לי ואנוכי הולך ערירי, ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר... והנה דבר ה' אליו לאמר, לא יירשך זה כי אם אשר יצא ממעיך הוא יירשך. ויוצא אותו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספור הכוכבים, אם תוכל לראות אותם ויאמר לו כה יהיה זרעך". ובשם רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל מביאים, למה הקב"ה עשה כזה טקס, שאמר לאברהם לספור הכוכבים ואברהם סופר עד שא"א לספור - שהקב"ה יאמר לו זרעך יהיה ככוכבי השמים. ולשם מה הוצרך לכל הטקס? אלא, שאברהם אמר אין לי המשך, א"כ אין טעם בעבודה, אמר לו הקב"ה: דע לך שההצלחה של האדם, התכלית שלו, היא לא באופן שרואה שאפשר להגיע לאותו דבר ואז מנסה להשיג אותו, אלא באופן שתהיה שאיפה ורצון להשיג, ואז יקבל ויגיע אליו, לא בודקים אם זה אפשר ומסתדר לי ואם כן כדאי לי, צריך לעבוד לנסות להשיג למרות שזה לא נראה בכלל בהישג ידך, ואז תקבל כי הקב"ה רואה שאתה רוצה, הוא יתן לך, אבל אם מראש לא תנסה, לא ברור כמה אתה רוצה - לא תקבל. רק כשאדם בא עם רצון חזק הוא יקבל אפילו אם בעצם הוא לא ראוי כ"כ. וזה היה הענין עם אברהם אבינו. הקב"ה ציווה את אברהם לספור, לא שייך? לא משנה, הקב"ה ציווה - אברהם עושה עם כל 'הברען' והמרץ,

אמר לו הקב"ה: כה יהיה זרעך, הכח של כלל ישראל יהיה במה שיהיה להם רצון ושאיפה חזקה, בזה הם ישיגו ויקבלו את רצונם, ולכן הקב"ה אמר לו בצורה כזו - להראות לו שכך יהיה זרעו.

החיוב לרצות

ראינו כמה חשוב הכח של הרצון, וודאי שאין זו רק מעלה, אלא יש חיוב גמור לרצות ולשאוף לגדולות ואף יותר ממדרגתו, כמו שכתוב בתנא דבי אליהו: "חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, לא נאמר 'ראוי' לאדם לומר, אלא 'חייב' אדם לומר, שיש חיוב לשאוף ואף יותר מכדי מעלתו, וכמוש"כ ברמב"ם בהלכות תשובה (פ"ה ה"ב): "כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו", כי אדם שרוצה רצון אמיתי - הוא יקבל, הכל תלוי ברצון.

ראיתי מעשה שסיפר רבי איסר זלמן מלצר זצוק"ל, שפעם הגיע אליו ת"ח זקן עם מחברת חידושים והראה לו חידוש שכתב, ואמר לו זה החידוש האחרון שחידשתי, וסיפר לרא"ז שיום אחד הרגיש שהוא זקן ואין לו כח לחדש כ"כ, והחליט שמעכשיו ילמד יותר בבקיאאות ופחות בעיון ועמל, ובאותו יום איבד את ראייתו, וכשהלך לרופאים אמרו לו שא"א לרפאות אותו, ואמרו לו שרואים אצלו דבר מוזר, שנראה לפי מצב העינים שלו שכבר כעשר שנים ויותר כבר אין לו כח לראות בעינים, ופלא איך ראה עד עכשיו. ואז הבין שבעצם היה צריך להיות עיוור כבר הרבה לפני כן, רק שהקב"ה השאיר לו את העינים כי רצה ללמוד, אבל אחרי שהחליט להקל בלימוד, איבד את מאור עיניו. אדם מקבל כוחות לפי הרצון, ואם רוצה באמת מקבל אף יותר מכוחותיו מעל גדר הטבע.

לעורר את הרצון

איך מעוררים את הרצון? בשביל זה צריך להציב לו מטרה ברורה, וזה מפתח לו את הרצון להגיע לאותה מטרה. אדם מחליט שהוא יגמור ש"ס בעיון, יש לו שאיפה, הוא מתקדם אליה, לאחר שנים הוא יגיע. אבל מי שאין לו שאיפה להגיע לאיזה מעלה, הוא לא בודק את עצמו מה השגתי כבר, מה אני הולך להשיג - הוא לא ישיג כלום! כי אין לו קו שמנחה אותו, אין לו שאיפה להגיע למטרה. צריך להציב לעצמו מטרה ברורה, כי אם הוא מסופק חסר לו בשאיפה, אבל כשברור לו מה הוא רוצה להגיע, הוא יקבל סייעתא דשמיא וישיג את מבוקשו. וצריך שתהיה שאיפה גבוהה, אם אדם שואף מתי יגיעו מעשיו למעשי אבותי כמו האבות הקדושים, הוא יגיע לדרגה, וכמה ששואף פחות - מגיע פחות, ואם בכלל אין לו שאיפה ורצון, לא מגיע לכולם.

עפ"י זה יש לנו מקום להבין את הענין של "פותח את ידיך". כתוב במדרש (שמות רבה פנ"ה): "פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון, אלא אם כן לכל חי רצון שהוא נותן לכל אחד ואחד

פרשת לך לך

רצונו שהוא מבקש". א"כ יש מקום לפרש שהפסוק לא מדבר רק על הפרנסה, אלא על כל דבר, וודאי שגם ברוחניות, כמה שרוצה יקבל, ולכן הפסוק חשוב כ"כ שתיקנו לאומרו שלושה פעמים בכל יום, כי יסוד עבודת האדם עומד על שאיפה ורצון, ולכן כשלא כיון בפסוק הזה חייב לחזור, כי זה עיקרו של המזמור, ולכן צריך לשנן שוב ושוב שתהיה "חזקה" לא להרפות מהרצון.

בחור ישיבה צריך להציב לעצמו מטרות, לדוגמא לגמור את המסכת שלומדים בישיבה, אם הוא חותר למטרה הוא יגיע. ובעצם צריך שתהיה את השאיפה הכללית לגדול בתורה, ואז הכל בדרך לזה. הוא נכנס לשיעור, אם הוא נכנס כי זה חלק מסדרי הישיבה, אז הוא לומד לפי החשק, ואם נכנס ומתחשק לו לפטפט הוא מפטפט, אבל כשזה חלק מהבנין של גדלות בתורה, הוא נכנס אחרת לשיעור ויושב מהתחלה ועד הסוף ומקשיב בלי לוותר אפילו על חלק קטן. בחור מגיע לתפילה, אם הוא בחור שיש לו רצון וקבע לעצמו מטרה לגדול, התפילה נראית אחרת, כי איך הוא יכול לפספס, הרי זה חלק מהבנין והוא חייב בשביל זה לבקש רחמים להתפלל שיצליח בתורה.

כשיש מטרה הצורה אחרת בכל המהלך, ההבדל בין אחד שיש לו מטרה ורצון לבין אחד שאין לו - הוא הבדל גדול וניכר.

זה אולי ההסבר על מה ששאלנו למה לוט לא זכה גם כן לשכר על זה שעזב את ארץ מולדתו. כי אברהם הלך לקראת מטרה, הוא בדק את עצמו איפה הוא אוחז ולכן הוא צריך להגיע, אבל לוט לא חי עם תכנית, איפה "שסחבו" אותו הוא הלך, היה כאן הרבה פחות נסיון, כי הוא חי את אותו רגע בלי מטרה ושאיפה ששינויים יכולים להפריע לה, ואם כן, אין זה נסיון, לא מגיע לו שכר. מי שעובד בלי מטרה, הוא חי לפי מצב רוח, כשהולך - הוא עובד, כשלא - לא, אבל מי שהולך עם מטרה ברורה הוא יצליח, כי כשיש מטרה יש שאיפה חזקה יותר.

אדם צריך להאמין בעצמו, כשבחור יקח על עצמו משימות יותר ממה שחשב על עצמו שהוא מסוגל, יראה הצלחה בתקופה קצרה, כי הוא חי עם מהלך ברור ושאיפה חזקה.

ונזכה בעז"ה לקבל סייעתא דשמיא כל אחד כפי מה שהשקיע ורצה.

פרשת וירא

עבודת ה' או פריקת עול

"ויהי בשחת אלקים את ערי הכיכר, ויזכור אלקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה בהפוך את הערים אשר ישב בהן לוט" וכו'. וכתב רש"י: "מהו זכירתו של אברהם על לוט? שהיה לוט יודע ששרה אשתו של אברהם, ושמע שאמר אברהם במצרים על שרה אחותי היא, ולא גילה הדבר שהיה חס עליו, לפיכך חס הקב"ה עליו".

והדבר פלא. וכי זו הזכות הגדולה שמצאו על לוט שבשבילה ניצל מההפיכה? הרי לוט בין כך לא היה מגלה, שזו סתם רשעות נגד אלו שגדלו אותו ועזרו לו? ועוד יש להבין, שמצינו זכויות גדולות יותר שיגנו עליו, שמסר נפש על הכנסת אורחים להכניס את המלאכים לביתו בסדום, שזו סכנה גדולה, והסכים למסור את בנותיו בשביל שלא יפגעו באורחים.

ועוד רואים את צדקתו של לוט, ממה שכתוב "הכצעקתה הבאה אלי עשו כלה", וכתב רש"י "ורבותנו דרשו "הכצעקתה", צעקת ריבה אחת שהרגוה במיתה משונה על שנתנה מזון לעני", ובפרקי דר' אליעזר כתוב שהריבה הזאת היא בתו של לוט שנתנה מזון לעני ואנשי סדום גילו אותה והמיתו אותה ע"י שמרחו עליה דבש ובאו דבורים ועקצוה עד שמתה. ובוודאי את החינוך הזה קיבלה מבית לוט, וא"כ למה לא עמדו ללוט זכויותיו, רק מה שלא גילה ששרה אשתו של אברהם?

כמו כן בענין קין והבל, באופן פשוט היתה המריבה ביניהם, אחר שמנחת הבל התקבלה ומנחת קין לא התקבלה והתקנא בו קין והרגו. והקשה המהר"ל איך יתכן שבגלל שהבל עשה מצווה נהרג, הרי שומר מצווה לא ידע דבר רע?

עובד ה' או פורק עול

וביאור הדברים נראה על פי דברי הגר"ס באגרות "ובזאת הלא נודע כי אדם לעמל יולד ללחום מלחמת מצווה, והחובה עליו להתיגע בעבודת ה', לא רק מה שטבעו מניחו לשמור מעצמו, ובזה האופן (=ששומר רק מה שטבעי מניחו) אם האדם עובד ה', רק הטבע עושה את שלו ויוכל להקרא חלילה פורק עול, כאשר לא יתן שום יגיעה לעבודת השי"ת רק לשמור מה שאין עליו עול, וזאת הוא היסוד מעבודת האדם לבוראו יתברך שמו לשמור ולעשות גם מה שאין לבו חפץ. כי אם

לא ישום האדם אל לבו ונפשו לעשות נגד רצון לבבו, הרי הוא עלול לכל עבירות שבתורה רח"ל. גם אותן שאינו עובר עליהם מצד הרגלו הטבעי".

והדברים נוראים! אדם שומר תורה ומצוות, רק שעושה כפי מה שהורגל. ואין עליו עול - לא נקרא עובד ה' ויוכל להקרא פורק עול, רח"ל. והדברים כבר כתובים ברבינו יונה בשערי תשובה בסוף השער השני, וז"ל: "והנה נחתום את הענין הזה במאמר נכבד אשר לחכמי ישראל ז"ל, היה הלל עליו השלום אומר 'אם אין אני לי מי לי', ביאור הדבר אם האדם לא יעורר נפשו מה יועיל לו המוסרים, כי אע"פ שנכנסים בליבו ישכחם היצר ויעבירם מלבו... אכן צריך האדם בשומעו המוסר לעורר נפשו ולשים הדברים אל לבו, ולחשוב בהם תמיד ועליהם מוסיף לקח ומלבו יוצא מילים, ויתבודד בחדרי רוחו, וישוב יהפוך יד תוכחתו על נפשו ולא יסמוך על תוכחת המוכיח לבדו. ותוכחתו לבקרים ולרגעים תהיה עד אשר תקבל נפשו המוסר ועד אשר תטהר".

היוצא מדברי הגר"ס ומדברי רבינו יונה, אדם שהולך "עם הזרם" ולא מוסיף מעצמו, לא יועילו לו כל המוסרים.

ההבדל בין עובד ה' לפורק עול

הענין הזה מתבטא בכל מהלך החיים והוא נפקא מינה עצומה בשבילנו. בחור שנכנס ברגע האחרון לסדר שמוכרח להיכנס כיון שהציבור כבר בפנים, בחור שמגיע ברגע האחרון לתפילה, נראה שאין הבדל ביניהם לבין בחור שמגיע בזמן לתפילה ולסדר, רק שזה נכנס לסדר או לתפילה 5 דקות קודם. והאמת היא, שההבדל הוא עצום. הוא עובד ה', והוא "פורק עול"!

בחור מרגיש, בעצם אני בסדר. בחור טוב, לומר בסדרים, כמו כולם, מה הבעיה? מלמד אותנו ר' ישראל - אתה פורק עול. כי אתה עושה מה שאתה מוכרח. והראיה לזה שאתה פורק עול, כשיש קצת רפיון אתה נופל. בבין-הזמנים אתה לומד ומתפלל כל כך חלש, זה אומר שגם בזמן למדת כי אתה מוכרח. עשית רק מה שאתה חייב - א"כ בעצם אתה פורק עול, ומה שאתה מקיים הוא מחמת שאין לך ברירה כי כך כולם עושים וזהו הסדר שנקבע. העבודה היא לעשות גם מה שלא מחוייבים, גם מה שקשה לטבע שלנו. זה מוכיח שהאדם יש עליו עול תורה ומצוות באמת והוא עובד ה'.

זכותו של הבל

לפי דברי הגר"ס נבין מה שהיה עם הבל שלא הגינה עליו זכות המצווה. שכתוב "והבל הביא גם הוא", כיון שקין הביא, הביא גם הבל. וכיוון שלא היתה זו מצווה "שלך", לכן לא הגינה עליו! והדברים נוראים! מצווה שנעשית רק בגלל שכולם עושים אין לה חשיבות להגן על האדם כמו מצווה רגילה שנעשית מרצונו הפרטי של האדם, וזה לימוד גדול עבורנו. להתייחס לעבודת ה' מעצמינו ולא בגלל שכולם עושים.

זכותו של לוט

וזה מה שהיה בלוט. הזכויות של הכנסת אורחים לא הגנו עליו כיון שאת זה למד מאברהם ולכן היה מכניס אורחים ולא מעצמו, ולכן היו צריכים למצוא לו זכות פעוטה כ"כ - שלא גילה ששרה אשתו של אברהם, שאעפ"י שיתכן שלא היה מגלה בין כך - אבל זו זכות משלו. עבודה פרטית שלו, זה עמד לו להגן עליו להינצל מסדום.

המבחן האמיתי

המבחן של בחור הוא מתי שלא מחוייב, שלא מוכרח. שאין משגיח או ראש ישיבה שיודע ממנו, או בבין-הזמנים, אז רואים מה הפנימיות של כל אחד. אם עשה רק בגלל מחויבות או שעשה מעצמו. מי שמוסיף מעצמו גם כשלא מחוייב או מוכרח, זה מעיד שהוא עובד באמת מעצמו ולא בגלל שמחוייב או שכולם עושים. ובעזרה ש"ת נקווה שכולם יתרוממו מאוד ויעשו לעובדי ה' באמת.

פרשת תולדות

כוח התפילה

כתוב בפרשה שרחל אמרה ליעקב "הבה לי בנים ואם אין מתה אנוכי, ויחר אף יעקב ברחל ויאמר התחת אלקים אני אשר מנע ממך פרי בטן". וצריך להבין מה רצתה רחל, הרי זה גזרה מאת ה' שלא תלד, ומה יעשה יעקב?

רש"י מבאר את טענת רחל: "וכי כך עשה אביך לאמך, והלא התפלל עליה! וענה לה יעקב" "אשר מנע ממך, את אומרת שאעשה כאבא, אני איני כאבא, אבא לא היו לו בנים אני יש לי בנים, ממך מנע ולא ממני". ולכאורה יש להתפלא מה ענה לה יעקב, איזו טענה זו? וכי בגלל שזו בעיה שלה לא יתפלל עליה?!

והנה רבינו בחיי בפרשת שמות כותב על הפסוק "ותעל שוועתם אל האלוקים מן העבודה", וז"ל: "כי אע"פ שהגיע הקץ כבר, לא היו ראויים לגאולה, אלא מרוב שצעקו אל הקב"ה מן העבודה קיבל תפילתם, והזכיר שתי פעמים מן העבודה "ויאנחו בני ישראל מן העבודה" "ותעל שוועתם אל האלקים מן העבודה", ללמדך שאין תפילתו של אדם שלמה כאדם שהוא מתפלל מתוך הצרה והדוחק, שהיא יותר מקובלת והיא העולה לפניו יתברך, וכן תמצא ביונה הנביא עליו השלום "בהתעטף עלי נפשי את ה' זכרתי ותבוא אליך תפילתי אל היכל קדשך", הבטיח הנביא שהתפילה שהיא מתוך הצער ועטיפת הנפש היא הנכנסת לפניו אל היכל קודשו יתברך".

החילוק בין תשובה מתוך צער לתפילה מתוך צער

וצריך להבין, שהרי מצינו בשערי תשובה (תחילת שער שני) שתשובה מתוך צרה כגון שחוזר בתשובה בגלל ייסורים שבאים עליו, תשובה כזו היא במדרגה פחותה, ועם כל זה מחסד ה' התשובה מקובלת לפניו. ולכאורה מאי שנא מתפילה שהתפילה מתוך צרה מתקבלת יותר? והתירוץ הוא שהגדר של תשובה הוא שאדם משתנה ונהפך לאדם אחר, ואם עשה תשובה רק בגלל ייסורים והצרות א"כ השינוי הוא פחות, שהרי לולי הייסורים לא היה משתנה, ולפעמים כשעוברת הצרה חוזר לסורו. אבל תפילה זה גדר אחר, תפילה היא רחמים, כמו שכתוב בגמרא (ברכות כ' ע"ב): "נשים ועבדים וקטנים פטורים מקריאת שמע וחייבים בתפילה, דרחמי ניהו", וא"כ תפילה כיון שמהותה

רחמים, לא בודקים את האדם מיהו וכמה הוא ראוי, אלא אם מבקש בכל לבו נותנים לו, ולכן כשהוא מתייסר וצועק הוא נענה, אבל תשובה עניינה משפט, בודקים אם הוא ראוי וכמה השתנה, ולכן תשובה מתוך ייסורים מעלתה פחותה.

כוחה של תפילה מעומק הלב

משל למה הדבר דומה? כשבא אדם שלבוש טוב ומבקש צדקה - בודקים את ההמלצות, אולי הוא משקר, אבל כשבא עני כחוש ומבקש צדקה, מבקש אוכל, לא בודקים אותו, נותנים לו כי מרחמים עליו. וזה עניינה של תפילה, לעורר רחמים. וא"כ יש נפק"מ איך אדם ניגש לתפילה, אם הוא מגיע זחות, בטוח בעצמו ולא מספיק נכנע, הכוח של התפילה חלש מאוד, כי הוא לא מרגיש מספיק שזקוק להקב"ה, תפילה צריכה לבוא מעומק הלב. הכהן הגדול היה מתפלל ביום כיפור בקודש הקדשים שלא תתקבל תפילתם של עובדי דרכים שיפסיקו הגשמים, למרות שהם יחידים והכלל רוצה גשם, עם כל זה תפילה מעומק הלב נשמעת, וצריך בשביל זה כהן גדול ביום הכיפורים בקודש הקדשים שיתפלל שלא תתקבל תפילתם!

וכן בגמרא במכות, אמותיהם של הכוהנים היו מספקים לרוצחים בשגגה מים ומזון כדי שלא יתפללו שימות כהן הגדול, ואז ישתחררו מעיר מקלט. ונתבונן שאותם הרוצחים בשגגה אם זמנו להם משמים "זכות" שכזו - להרוג בשגגה, מסתמא הם לא הצדיקים הגדולים ביותר... ועם כל זה תפילתם נשמעת, כי תפילה שבאה מעומק הלב במצב של כאב לב כזה היא נשמעת, וכן מצינו בגנב שחותר במחתרת שמתפלל שיצליח לגנוב, תפילתו מתקבלת כיוון שבא על דעת שיתכן ויהרג, ותפילה מתוך התרגשות כזו מתקבלת! צריך לדעת שיש נפק"מ עצומה בצורה של התפילה אם באה מתוך רגש, מתוך צער, או לא, כמו שמצינו שירמיה הלך לחולדה הנביאה לבקש שתתפלל שלא יחרב הבית, ואעפ"י שירמיה היה גדול מחולדה, מ"מ יש סיכוי גדול יותר שכיוון שהיא אישה יתעוררו רחמיה יותר מן האיש - תפילתה תועיל יותר מאשר ירמיהו, כי יש נפק"מ עצומה בתפילה עם יותר רגש לבין תפילה עם פחות רגש.

לכל אחד יש את כח התפילה

עוד נקודה חשובה שצריך לדעת, לפעמים אדם חושב מי אני, למה שהתפילה שלי תתקבל. בשלמא גדולי הדור וצדיקים שמתפללים, מובן שהקב"ה שומע את תפילתם, אבל אני לא צדיק גדול, למה שהקב"ה יקבל את התפילה שלי, ואז מתפללים רק בגלל שצריך להתפלל, ולא מרגישים כמה כוח ועוצמה יש לנו בידיים שאפשר להפוך עולמות על ידי התפילה. וזו טעות גדולה, כי כמו

שאמרנו, תפילה מהותה רחמים, וזה שייך לכל אחד, כל אחד יכול לבכות ולהתרגש, אין קשר למדרגה של האדם, "ורחמיו על כל מעשיו" - הקב"ה מרחם על כל מעשיו בשווה בלי קשר לדרגתו.

איתא בגמרא (ברכות ל"ב ע"א): "אמר רבי אלעזר מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפילה, ואף על פי ששערי תפילה ננעלו שערי דמעה לא ננעלו", וודאי שאין הכוונה לדמעות דווקא (אף שברור שזה דרגה גבוהה יותר, מ"מ לא כולם אווזים בדרגה זו), אלא להתרגשות ותפילה מעומק הלב, וכל זה מחייב לפחות צורה של תפילה, מעמד מכובד, שמי יכנס לבית הכנסת יבין שהציבור כאן מבקשים ומתפללים, גם מי שלא הגיע לדרגה בתפילה לכל הפחות יעמוד בצורה ראויה. הרב זילברשטיין הביא ששאל את הרב אלישיב שליט"א באחד שלא מצליח כ"כ לבקש באופן של הכנעה, אמר לו הרב אלישיב שלפחות יעשה ניגון של הכנעה. אינני יודע מהו הניגון, אבל ברור שהכוונה שמי שלא יכול כ"כ לכוין, שלכה"פ יעמוד בצורה ראויה, שיראו עליו שהוא בתפילה עכשיו.

לא לדחות תפילה שלא תעבור השעה

עוד נקודה חשובה, כיוון שתפילה היא רחמים, א"א לדחות את התפילה ולומר במנחה אני כבר יבקש על זה, כשמתחננים מקבלים, אבל יש שעת רצון לכל אדם שאז תפילתו נשמעת יותר, א"א לדעת כמה אסונות הוא מונע וכמה מציל את כלל ישראל, לכל תפילה יש חשיבות בפני עצמה, כל תפילה היא הזדמנות שלא תחזור, א"א לדחות ולומר שיתפלל ע"ז אח"כ.

כתוב בחז"ל (הובא בילקוט שמעוני) "ואתחנן אל ה', למה? כדי שיכנס לארץ ישראל, זה שאמר הכתוב "והוא מהשנא עדינא וזמניא", אמר רבי אבין: משל למלך שהיה לו אוהב והוא ממנה דוכסין ואיפרכין ואיסטרליטין, לאחר ימים ראו אותו מבקש מן השוער ליכנס לפלטין ואינו מניח לו, היו הכל תמהים והיו אומרים: אתמול היה ממנה דוכסין ואיפרכין ואיסטרליטין, ועכשיו הוא מבקש ליכנס לפלטין ואינו מניח לו?! אמרו להם: שעתיה עברה. כך משה, אתמול גוזר על הקב"ה והוא מקיים "קומה ה', שובה ה', ואם בריאה יברא ה'", ועכשיו מתחנן ומתחבט ליכנס לארץ ישראל ואין מתקבל, שעתיה עברת". רואים שיש ענין בתפילה של שעת רצון, "ועברה השעה", כבר התפילה פחות מתקבלת, לכן לא לדחות תפילה לזמן אחר כי אולי תעבור השעה.

לפי כל מה שהבאנו שענין התפילה הוא רחמים, נבין מה היה הויכוח בין יעקב לרחל, רחל ביקשה מיעקב שיתפלל עליה, וכי היא עצמה לא התפללה?! אלא, שעד עכשיו היא התפללה אבל סמכה על יעקב, אמר לה יעקב, נכון שבעצם אני גדול ממך בתפילה, אבל יש לך כוח שאין לי "אני איני כאבא", לי יש בנים, לך אין בנים ותפילה מתוך הכנעה ובקשת רחמים כשלך - תתקבל. תתפללי!

כשנזכור שתפילה היא רחמים ונעבוד על תפילה כמו שראינו, נזכה שהקב"ה יפתח לנו
שערים.

פרשת תולדות

נזק המידות

"הקול קול יעקב והידים ידי עשיו". פרש"י - "הקול קול יעקב" - שהיה מדבר בלשון תחנונים, אבל עשיו בלשון קנטוריא דיבר - "יקום אבי". והדברים תמוהים שכאן רואים שעשיו דיבר לאביו בלשון קנטוריא, ובמדרש איתא (דברים רבה) "אמר רשב"ג כל ימי הייתי משמש את אבא, ולא שימשתי אותו אחד ממאה ששימש עשיו את אביו" - עיי"ש שעשיו שימש את אביו בבגדי מלכות. וא"כ צ"ב, אם כ"כ רצה לכבד את אביו למה דיבר בלשון קנטוריא?

עוד ענין מוקשה יש בפרשה, כתוב בפסוק: "ויעקב נתן לעשיו לחם ונזיד עדשים... ויבז עשיו את הבכורה", ופירש האבן עזרא למה בז לבכורה? שראה שאין ממון לאביו, א"כ אין מעלה בבכורה ולכן בז לה. והרמב"ן חלק ע"ז: "ואני תמיה, מי עוור עיני שכלו בזה, כי אברהם הניח לו ממון רב". ומבאר הרמב"ן שביזוי הבכורה הוא "לאכזריות לבו". וצ"ב, הרי אכזריות היא ענין ששייך כלפי אחרים (מלשון אך-זר, כל דבר זר בעיניו, אבל לא מתאכזר על מה שקרוב אליו), ומה שייך שאדם שפוי יתאכזר וירע לעצמו?

ומצינו עוד ענין תמוה, הראשונים בעלי המוסר מביאים ראיה לזריזותו של משה מזה שברח מפרעה ולא הצליח להורגו, רואים מכאן שמשה היה זריז. והדברים תמוהים. מה הראיה מכאן לזריזותו של משה, הרי כל מי שרוצים להורגו הוא בורח, ומה הראיה?

מכל זה נראה יסוד גדול בעבודת המידות. שאדם שיש בו מידות רעות ואינו עובד על עצמו לתקן אותן, הן ישארו בתוכו עד כדי כך שגם אם יזיקו לו המידות הרעות, הוא לא יוכל להתגבר על עצמו כיון שלא עבד לתקן.

רשעותו של עשיו

ולפי"ז נבין מה שהיה בעשיו. למרות שעשיו כיבד את אביו מאוד, אבל כיון שלא עבד על עצמו לדבר בדרך ארץ, שזה דבר שדורש עבודה גדולה להתרגל בזה, הוא נכשל שאף לאביו דיבר בלשון קנטוריא (התרגום על הפסוק "ויהי האדם לנפש חיה" - "לרוח ממללא", הדיבור הוא חלק

מצורת האדם, ועשיו לא עבד לשנות את עצמו). ולכן למרות שהדיבור בלשון קנטוריא הזיק לו כי סיכמו ביניהם שעשיו ידבר בלשון רכה כיעקב, בשביל שיזהה יצחק את עשיו (כמוש"כ בבית הלוי), בכל זאת לא היה יכול לשלוט בעצמו ודיבר בלשון קנטוריא.

ולפי זה נבין גם מה שאמר הרמב"ן שעשיו היה אכזר ולכן בז לבכורה, והקשינו מה שייך אכזריות לעצמו. אלא שכיון שהיתה בעשיו מידה של אכזריות ולא עבד ע"ע להשתנות, למרות שהזיקה לו המידה הזו - הוא בז לבכורה, כי המידה הרעה כבר שלטה בו.

זריזותו של משה

ולפי"ז נבין גם מה שהביאו ראייה לזריזותו של משה ממה שברח מפרעה, ושאלנו מה הראיה הרי כ"א שירדפו אחריו להורגו הוא יברח?

ולפי דברינו מובן, כי אם היתה במשה מידת העצלות, כיון שהיתה מושרשת בו המידה הרעה, אף שפרעה היה רודף אחריו להורגו - היה מוצא לעצמו איזה מחבוא או דברים אחרים שפחות מועילים מפני פרעה, אבל לא היה בורח. ומכאן ראייה שהיה זריז - והראיה שברח.

חיאל בית האלי - נשלט במידותיו

ומצינו דוגמא נוראה לזה. בחיאל בית האלי שיהושע גזר שלא לבנות את יריחו, ומי שיבנה "בבכורו יסדנה ובצעיר בניו יציב דלתיה". וחיאל בא ובנה אותה, ולכאורה מה ההבנה בזה, איך אדם מסכים לעשות דבר שידוע שכל בניו ימותו? אלא, כיון שהיתה בו מידה רעה של גאווה ולא עבד לתקנה, הגאווה שלטה בו, ולכן למרות שהזיקה לו - לא וויתר על גאוותו!

"אני אראה לו"

וכן רואים במציאות החיים שאדם מוכן להשקיע זמן וכסף רב בשביל לתבוע את חברו על מריבה קטנה. למרות שיפסיד מזה ויעלה לו זמן וכסף ועו"ד ויתכן שיפסיד. למרות זאת - הוא יעשה הכל, למה? הוא התחיל אתי. אני אראה לו... כיון שיש בו את המידה הרעה של נקמה, הוא יעשה הכל למרות שזה יזיק לו.

וכן רואים בכביש שאחד עוקף את השני והשני מתחיל לנסוע במהירות עצומה ומסכן את חייו וחיי משפחתו וכל נוסעי הכביש בשביל א' ביסלע כבוד - קצת כבוד. וכבר קרה שאנשים הקריבו

את חייהם על מזבח הכבוד. וכל זה בגלל שלא מנסים לשפר את עצמם - המידות הרעות שולטות עליהם ויעשו את הרע גם שיהיה להם רע מזה.

דוגמא לדבר, סיפר לי חבר שכשלמד בישיבה היה בחור שאהב מאוד חמוצים. וידוע היה בישיבה שפלוני אוהב חמוצים. לאחר הרבה שנים, שאותו בחור כבר היה אדם חשוב, נפגשו בחתונה, ולאחר כמה דקות ראה החבר שכל החמוצים נגמרו ע"י חבירו משכבר הימים... כי אדם שלא עבד על עצמו לרסן את תאוותיו - הוא ימשיך בהם למרות שהוא כבר ת"ח מכובד ולא נאה לו.

גם במסגרת – צריך עבודה פרטית

גם כשאדם נמצא במסגרת שאז הוא מתעלה מאוד, כ"ז לא יעזור למידות הרעות, אם לא יעבוד ע"ע באופן פרטי ויסודי לתקן את מידותיו. כי מה שלא מתקנים - אח"כ זה שולט באדם וימשיך בהנהגתו גם אם זה יעשה לו רע. ואם נבדוק את עצמינו טוב, נראה שגם אנחנו לקויים בהרבה דברים מגונים, וצריך לזה עבודה פרטית ויסודית לכל מידה ומידה. וע"י שנתחזק לתקן את המידות הרעות יתחזקו בנו המידות הטובות, אכ"ר.

פרשת תולדות

העצה לקיומו של עם ישראל

לחפש עצה בתורה

הפרשיות שאנו נמצאים בהן הן בבחינת "מעשה אבות סימן לבנים". כמו שידוע שמה שאירע לאבותינו הוא רמז למה שיקרה לנו. וכשמטכסים עצות למצב הקשה שבו אנו שרויים, ראשית כל צריך לחפש מה יועצת התורה ומה עשו אבותינו. ידוע שגדולי ישראל חיפשו לכל דבר פתרון ועצה מהתורה. וידוע כבר המעשה, שהיו גזירות על עם ישראל ושלחו שתדלן עם כסף לשחד את המלכות, ולא הצליח לשכנע את אותו שר ששיחד אותו. שאל אותו ר' ישראל סלנטר זצ"ל איך העביר את הסכום לשר, וסיפר שהביאו את הסכום בשטרות גדולים כך שהיו מעט שטרות. אמר לו הגר"ס בזה נכשלת. היית צריך להביא את הכסף בהרבה שטרות קטנים כדי שיחשוב שיש הרבה כסף, כמו שראינו בתורה שבדורון ששלח יעקב לעשיו היו העדרים ברווחים גדולים כדי שיחשוב שיש כאן הרבה. עד כדי כך בכל פרט ואפי' קטן שכזה התייעצו בתורה, כי הכל רמוז בתורה.

עצת התורה לקיומו של עם ישראל

עלינו לחפש עצה מהי הדרך שנוכל לשרוד במצב הקשה שבו אנו נמצאים שמאיימים עלינו סכנות מבית ומחוץ. בפרשה כתוב שאמר יצחק לעשיו אחרי שבכה שיעקב קיבל את הברכות: "והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל צוארך". ומפרש רש"י "כשיעברו ישראל על התורה ויהיה לך פתחון פה להצטער על הברכות שנטל - ופרקת עולך".

והיינו שברכותיו של יצחק הם ביד עם ישראל רק כששומרים את התורה, וכשאנחנו שומרים אז עשיו מנצח. וזה יועצת התורה. המאבק על קיומנו אינו תלוי בקשרים 'דיפלומטיים' טובים או בצבא חזק, אלא רק בשמירת התורה וקיום המצוות. וזו העצה היחידה, ובלעדיה מי יודע ח"ו לאן נגיע.

לפי"ז נבין את דברי הגמ' בסוכה (נ"ג ע"א) "בשעה שכרה דוד שיתין קפא תהומא ובעא למישטפא עלמא. אמר דוד מי איכא מאן דידע אי שרי למיכתב שם אחספא ונשדיה בתהומא ומנח (האם מותר לכתוב את שם ה' על חרס ולזורקו לתהום בשביל שינוחו המים אבל ימחק השם), ליכא

דקאמר ליה מיד. אמר דוד כל דידע למימר ואינו אומר - יחנק בגרונו. נשא אחיתופל ק"ו... וכו'. ומפרש רש"י: שדוד ידע שמותר לזרוק החרס, רק שלא רצה להורות הלכה בפני רבו אחיתופל.

והדברים נוראים, הרי לולי שאחיתופל היה אומר ודוד לא היה זורק את החרס עם השם, היו המים מציפין את העולם! והביאור בזה שדוד ידע שמה שמעמיד את העולם זה רק קיום התורה בשלימות. וממילא אם דוד היה זורק את שם ה' ועובר על האיסור להורות הלכה בפני רבו, היה כאן בעצם חורבן העולם, שאדם בדרגה גבוהה כ"כ כמו דוד המלך עובר על איסור תורה, ואולי באמת היה נחרב העולם, שהיה מתעורר קטרוג איך אדם בדרגתו עובר על איסור תורה ברבים.

עמל התורה תנאי לקיום העולם

ובתרגום ירושלמי הוסיף שיצחק אמר לעשיו שאם ישראל לא יעמלו בתורה אז ינצח עשיו. וצריך להבין מה פועל עמל התורה ולא מספיקה שמירת התורה והמצוות בשביל שהברכות ישאו אצל עם ישראל.

ונראה לבאר, הנה בברכת החודש אמרנו "חיים שיש בהם יראת שמים ויראת חטא... חיים של עושר וכבוד... חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים".

וצריך ביאור למה מתפללים שוב על יראת שמים? ובדרך מליצה אומרים שאחרי שביקשו כסף, צריך להתפלל על יראת שמים. כי כשיש כסף זה מפריע ליראת שמים.

ודודי ר' שמואל רוזובסקי זצ"ל אמר שאחרי שאדם מבקש על תורה צריך לבקש שוב על יראת שמים. כי אחרי שאדם לומד תורה ועמל בה, הוא נהיה כביכול "בן בית" אצל הקב"ה. יש לו דרגה גבוהה של קרבת ה', ויש לחשוש שירשה לעצמו להקל בכל מיני עניינים מאחר שהוא "בן בית", וע"ז מבקשים שוב חיים שיש בהם אהבת תורה - ויראת שמים, שגם בדרגה גבוהה כזו של קרבה תהיה יראה גדולה.

לברוח אל ביתו של הקב"ה

אדם שעמל בתורה נחשב כביכול בן בית אצל הקב"ה, וא"כ העמל בתורה הוא שמגן עלינו מכל רע. שזה מחשיב אותנו בני בית אצל הקב"ה ולא יתכן שאדם ינזק בביתו של הקב"ה. וידוע שבעבר שהיו פרעות, היו בורחים אל בית הרב, שידעו שמה שיקרה לרב יקרה גם לנו, והרב ודאי ינצל. וגם אנחנו אם נרצה להינצל, העצה היא לברוח אל ביתו של הקב"ה - וזה אנחנו עושים ע"י

עמל התורה. שנהיים בני בית כביכול - "קוב"ה ישראל ואורייתא חד הוא", זו העצה להינצל מ"פרקת עולר" - עמל התורה, ולכן הוסיף הירושלמי את עמל התורה כתנאי לקיום הברכות.

זמן מלחמה

במלחמה חייב כל לוחם לעשות ככל יכלתו להצלחת המלחמה, ולא רק בשביל לצאת ידי חובתו הלאומית. אנחנו חיים במצב קשה כ"כ, צריך לחיות עם הידיעה שאנחנו מחזיקים את כלל ישראל, והמצב הוא כמו במלחמה ואנחנו לוחמים. עלינו לעשות ככל יכולתנו, וזה מה שיעזור לעם ישראל, אכ"ר.

פרשת ויצא

"לא בכח - כי אם ברוחי אמר ה'"

"ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי הבאר" (כ"ט י')

כתב רש"י: "כאדם שמעביר את הפקק מעל פי צלוחית, להודיעך שכוחו גדול". והדבר תמוה. מאי נפקא מינה לנו שכוחו גדול? וכתב הרמב"ן: "האריך הכתוב בסיפור הזה להודיענו כי קווי ה' יחליפו כח ויראתו תתן עוז. כי הנה יעקב אבינו בא מן הדרך והוא עייף, ויגל לבדו האבן אשר היו צריכים אליה כל הרועים. ושלשה עדרי צאן אשר להם רועים רבים ושומרים כולם רובצים עליה אינם יכולים להניעה כלל".

לבני עוה"ב יש גם עולם הזה

ונראה להסביר בדבריו שבא ללמדנו לימוד גדול. לפעמים אדם חושב: נכון שאולי השקועים בלימוד יש להם עוה"ב, אבל עוה"ז אין להם. ומי שאינו לומד - עולם הזה יש לו. מלמד הרמב"ן שאדם שנמצא באהלה של תורה יש לו הכל, ואפילו כח גופני יותר ממי שאינו באהלה של תורה. וידועים דברי הרב דסלר זצ"ל שכתב שמוכן הוא להתחייב שאם יעשו "משאל עם" מי מאושר, לא נמצא אפילו אחד שלא עוסק בתורה והוא מאושר באמת! אבל עמלי תורה יש להם הכל והם מאושרים תמיד.

הכח הלא מנוצל

וראיתי דרך אחרת לבאר את הענין. שהנה קשה, אם היה יעקב גיבור כל כך, למה לא השתמש בכוחו נגד אליפז שבא לרוצחו. וכן נגד לבן שרדף אחריו להורגו. ובכלל היה יכול להרוג את עשיו, וכך לא היה צריך ללכת לבית לבן ולעזוב את יצחק אביו שבוודאי למד ממנו הרבה?

אלא שיש פה יסוד גדול. לפעמים יש שאדם מקבל כוחות מיוחדים משמים בשביל לנסות אותו אם ישתמש בהם, כי ניתנו בשביל שלא להשתמש בהם.

וזה לימדה התורה. שיעקב היה כוחו גדול, ולמרות זאת הוא ידע שלא להשתמש בו, כי כוחו הגדול של יעקב ניתן לו לנסות אותו אם ח"ו ישתמש בו או שידע וישכיל שלא להשתמש בו.

כח ה"אי כח"

הענין הוא, שלא כל דבר שיש לאדם ניתן בשביל להשתמש בו. לפעמים השימוש האמיתי בכח הוא ע"י שלא משתמשים בו, וזהו הניצול האמיתי של אותו הכח. וזה מראה על כח אמיתי שמתגבר על עצמו וכובש את יצרו. ולא כפי שהעולם חושב שמי שיש לו כח ומשתמש בו כש"צריך" הוא גיבור. ולא מבינים שהאמת היא שבזה מראה האדם את חולשתו שלא יכול לשלוט על עצמו. והעוצמה היותר גדולה נראית על ידי איפוק, שאז נראית מעלתו הגדולה של האדם. ולפעמים ע"י שלא משתמש בכוחו משיג יותר מאשר היה משיג בכוחו.

ונביא דוגמא לדבר. כשהייתי גר בפתח תקוה היה מחלל שבת בפרהסיא שגר בשכונת לביהכנ"ס, והיתה תקופה שדאג להשקות את גינתו ולטפל בה ב"קול רעש גדול" בדיוק מתי שיוצאים המתפללים מביהכנ"ס. רב השכונה היה ניגש אליו בכל פעם, ואומר לו בעדינות שבת שלום ושואל בשלומי, ולאחר תקופה הפסיק אותו השכן ממעשיו. אני בטוח שאם היו מפגינים וצועקים, הוא היה מתבצר בעמדתו והמלחמה היתה נמשכת שנים רבות, אבל הרב בחכמתו ידע שפה צריך לשתוק, וכך הכל נרגע. לפעמים כשלא מגיבים, מועילים הרבה יותר מאשר אם היו מגיבים. אדם שמשתמש בכוחו כשלא צריך, מראה על חולשתו שאין לו מה לעשות וחייב לפעול בכח.

ניצחוננו של יעקב על המלאך

ר' חיים מוולאז'ין זצ"ל אמר "וורט" נפלא. כתוב "לא יקרא שמך יעקב כי אם ישראל, כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל". והדבר תמוה, האם יעקב ניצח, והרי הוא יצא צולע מהמריבה? אמר ר' חיים, מזה שהמלאך היה צריך להשתמש בכח, זה אומר שיעקב ניצח. כי למלאך לא היה מה לטעון ולכן השתמש בכוחו.

מטבענו רגילים אנחנו להשתמש בכח להשיג כל דבר, וצריך לדעת שלא זו הדרך. ולאו דווקא לגבי כח פיזי אמורים הדברים, אלא הרבה דברים שקיימים אצל האדם שבכוחו יכול לפעול - צריך לדעת שלא תמיד ניתנו הכוחות בשביל להשתמש בהם, ולהתבונן תמיד לפני כל מעשה ולזכור שסוף מעשה במחשבה תחילה, וכך בעזרשי"ת נזכה להשתמש בכוחותינו בדרך הנוחה.

פרשת ויצא

עשה לך רב

בפרשה כתוב כל הויכוח בין יעקב ללבן, ולבן עונה ליעקב "הבנות בנותי והצאן צאני וכל אשר אתה רואה לי הוא" וכו'. והח"ח (בספר חפץ חיים עה"ת) באר את הענין, שכך דרכם של הגויים. אנחנו עובדים ורוכשים, ועוד עוזרים להם לפרנסתם, ובכ"ז הם טוענים שהכל משלהם ומרגישים אדונים עלינו ואנחנו עבדים להם וכל מה שקונה עבד קנה רבו.

ובספורנו כתוב יותר, שלבן ענה לו שכל מה ששלך זה גזול.

ולהבין את הענין נראה מש"כ במשלי, בפרק ד' - "שמעו בנים מוסר אב והקשיבו לדעת בינה. כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו. כי בן הייתי לאבי רך ויחיד לפני אמי". וכתב רש"י: "כי בן הייתי לאבי - אם תאמר שלמה היה שונא הבריות שהזהירן על הגזל והעריות דבר שנפשו של אדם מתאוה להם, לכך נאמר כי בן הייתי וכו' שהיה אוהב אותי ביותר". רואים שהיתה הוה אמינא ששלמה שונא את הבריות, והדבר צריך ביאור שהרי גזל ועריות הם מצוות שכליות, וכולם מבינים שא"א לחיות במצב שכולם חומסים ועם כ"ז יש הו"א ששלמה שונא את הבריות ולכן הוא מוכיח אותם, והדברים תמוהים.

היצר משכנע את האדם שהמוכיחים שונאים אותו

ובאמת כך הוא דרכו של היצר הרע שמפתה את האדם לחשוב שכל מי שמוכיח אותו זה בגלל שנאה, וכך לא מקבל את התוכחה ולא יכול לעלות בתורה ויראת שמים.

במסילת ישרים בפרק ד' בביאור מידת הזהירות, מבואר שענין הזהירות הוא דבר שהשכל מחייב, שהרי לא יתכן שהאדם יהיה פחות מהבהמות והחיות שטבעם לשמור את עצמם. ותמוה, שבהמשך (חלקי הזהירות) כתב שהעצה הזו דהיינו להיזהר ע"ע ולפקח ולעשות חשבון על מעשיו לא יוכלו לתת אותה רק מי שיצא מיד מאסר יצרו, וסותר לדבריו הקודמים שכתב שזה דבר שמחוייב בשכל, וא"כ כל אחד יכול להגיע לזה ולא צריך עצה ממי שכבר יצא ממאסר יצרו?

היצר גורם לאדם שלא יזהר

והביאור בדברים נראה כמו שהזכרנו. שאדם שחבוש במאסר היצר, היצר מסמא את עיניו ולו לא תעזור הכרתו הפרטית, כי כמו שאדם שחותר לאיזה דבר יתרץ הכל בשביל שיסתדר עם רצונו, ולכן צריך אדם שיצא ממאסר יצרו שישכנע. אבל מי שלא שואף לרע, יוכל להגיע מעצמו להכרה האמתית שחייבים להיזהר מהיצר ומוכרחים לעשות חשבון נפש.

רשעתו של לבן ושל מקבלי תוכחת

וזה מה שהיה בלבן, שהיו לו אינטרסים אישיים שיעקב ישאר אתו (שכך תהיה ברכה במעשה ידיו), לכן טען שהכל שלו ולא עוד אלא שיעקב גנב ממנו. ותירץ הכל, כי היה "נעול" על רצונו. וכן אצל שלמה כיון שרוצים לעשות רע, היו יכולים לחשוב שרוצה את רעתם ולכן מוכיח אותם.

העצה – עשה לך רב

ומהי העצה לצאת ממאסר היצר שגורם לאדם לשכנע את עצמו בצדקותו?

זה לימד בעל מסילת ישרים. כל עוד שאתה שבוי במאסר היצר, חובה לשאול את החכמים כל דבר שאתה מסופק איך לפסוק לעצמך, איך תתנהג, לך ותברר. כי יתכן שאם תפסוק לעצמך הרי זה משום שכך יותר נח לך, אבל שתקבל ע"ע לברר הכל אצל רב או מי שאין לו נגיעה בדבר, כך תגיע לאמת. עד שתגיע בעצמך בעז"ה לדרגה של אלו "שיצאו ממאסר יצרם" שאז תוכל גם אתה לפסוק לעצמך.

קנה לך חבר. אפילו הוא כמוך בדרגה

וכך מפרש רבינו יונה את ציווי המשנה "קנה לך חבר" - "על שלשה דברים צריך האדם אל החבר הטוב... ולקחת ממנו עצה טובה ולהיות בן סודו"... אפילו שאינו גדול כ"כ, עצם זה שאין לו נגיעה כבר טוב.

וזה העצה היעוצה לברר הכל, ואז ודאי לא נכשל, וכמאמר חז"ל "כל הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל".

פרשת וישלח

עול תורה ומצוות אמיתי

"וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשיו אחיו... ויצו אותם לאמר, כה תאמרון לאדוני לעשיו, כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה". כתב רש"י "גרתי בגימטריא תרי"ג. כלומר, עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים".

והקשו המפרשים, מה אכפת לעשיו שיעקב קיים תרי"ג מצוות ומה מפחיד אותו יעקב בזה? וביאר שפתי חכמים שבא לומר לו שאין יכול לו כי ברכת "ועל חרבך תחיה" תתקיים רק כאשר יעקב יפרוק מעליו עול תורה, והוא שקיים עול תורה - לא יוכל להזיק לו. וצ"ב מהי ההדגשה בתרי"ג מצוות, שיאמר לו יעקב לא סרתי מן הדרך, ומשמע שבגלל זה שקיים תרי"ג מצוות יש לו כח להלחם עם עשיו.

ושמעתי לבאר, שהנה אדם שסר לגמרי מהדרך רח"ל, מצבו יותר טוב ממי שמקיים למחצה לשליש ולרביע. מפני שאדם שבכלל לא שומר תומ"צ מבין שהוא לא בסדר ויש לו מה לחזור בתשובה, אבל אדם שמקיים את התורה לפי הבנתו, הוא פוסק לעצמו מה צריך ומה אין צריך, לעולם לא יבין שצריך לעשות תשובה ולא יוכל להשתפר, כיון שמרגיש בעצמו שהוא צדיק גמור.

אחד מגדולי האדמורי"ם (כמדומה שהיה זה ה"בית ישראל" זצוק"ל) אחר מלחמת יוה"כ שהיתה חזרה בתשובה המונית, אמר שבכל תקופה הקב"ה מוריד לעולם שפע עצום, פעם של תורה ופעם של תפילה, ופעם שפע של תשובה. ומי לקח את השפע של תשובה שירד? החילונים, כי הם ידעו שיש להם מה להשתפר ומה לשוב בתשובה, אבל הציבור החרדי פחות הרגישו שהם צריכים לחזור בתשובה.

ולצערנו אנחנו לקויים מאוד בזה. בחורים רבים קבעו לעצמם מוסכמות שאינן נכונות ופועלים לפי אותן מוסכמות. ואח"כ תובעים אותם דברים, והם לא מבינים מה דורשים מהם כי הם צדיקים בעיניהם, שעושים מה שקבעו לעצמם לפי ראות עיניהם, ולא מבינים שכך אין אדם יכול להתעלות ולגדול אם עושים לפי הבנתם. שלעולם לא יחזור בו אם טעה כיון שמסכים עם עצמו תמיד, ומורה היתר לעצמו בהרבה דברים.

עיקר עבודת ה', לחיות בעול תורה אמיתי ולעשות רק כפי שכתוב בספרי ההלכה ולא לזוז מזה מאומה, כך יוכל להתעלות באמת, ותמיד יוכל להשתנות לטובה, כי מבין אם עושה שלא כהלכה.

הנפק"מ מקיום התרי"ג של יעקב

זה מה שאמר יעקב לעשיו, עם לבן גרתי, שמרתי תרי"ג מצוות, לא הייתי רק איך שרגילים לומר "יהודי טוב", אני שעבדתי את עצמי לציווי ה' ולא זזתי ממנו אפי' כחוט השערה. ומה הנפק"מ לך - עשיו - מזה? כי אם אדם מקיים המצוות לפי הבנתו ולא מחפש את האמת, לא יקבל סייעתא דשמיא לחייו להסיר ממנו עול דרך ארץ, כי הוא מקיים את התורה שיצר לעצמו ולא מה שציווה הקב"ה, אבל אני יעקב שיעבדתי עצמי לציווי ה', עול תורה גמור, וממילא הקב"ה יסיר ממני עול מלכות ועול דרך ארץ וכל ההפרעות בחיים, וממילא אין לי פחד ממך.

הלימוד מיעקב אבינו

יעקב אבינו שלבן רימה וגנב אותו שנים רבות, עם כ"ז לא הורה היתר לעצמו אפילו פעם אחת לקחת ממנו. וכמוש"כ רש"י: ראית אדם שדר אצל חותנו ולא נטל אפילו מחט?! איך אדם מרשה לעצמו להתנהג לפי רצונו - תסתכל על יעקב אבינו! לא עושים דבר לפני שמבררים אותו לאשורו אצל רב או בספרי הלכה ומוסר.

החזו"א כותב באגרות למי שהיה לו טענה עליו: "בהזדמנות זו רצוני להגיד לכבוד תורתו כי כמעט כל מה שאני עושה אני אנוס על פי הדיבור, בהיותי שבור ורצוץ כל הימים ולא זכיתי לשום עונג מתענוגי החיים, נוסף לכאבי הגוף ושבירתו כל הימים, והעונג היחידי הוא לי לעשות רצון קוני, ואין לי צער גדול יותר מכישלון ועוון. רבותי למדוני כי בכל תנועה צריך להתייעץ עם חלקי השר"ע, ואין אני בן חורין לעשות דבר מבלי עיון בהלכה מן ההלכות הנוגעות לתנועות הנידון, ואין לי בעולמי אלא זאת". זוהי דעת תורה אמיתית. לא לחיות לפי הבנתנו אלא הכל לפי דעת תורה צרופה. כשאדם חי לפי הבנתו והוא מורה היתר לעצמו אין ספור פעמים, אח"כ מאוכזב מאי הצלחותיו. אדם שחי כך לא יזכה לסייעתא דשמיא בזמן שעובד את עצמו ולא את ה'. אבל מי שמבטל עצמו לדעת תורה אמיתית הקב"ה מסייע בידו.

ראיתי מעשה שהוא דוגמא קיצונית לשמירת הלכה. בשואה באחד ממחנות ההשמדה היה הרב מייזליש זצוק"ל, והוא מספר סיפור שהוא היה לו עד ראייה. בר"ה תפסו כמה מאות נערים להשמיד אותם, וביניהם היה בן של עשיר גדול שהצליח להביא את כספו למחנה, ויכול היה להציל

את בנו ע"י שוחד בסכום כסף גדול, ובמקומו יביאו בחור אחר להשמדה. ובא לשאול את הרב מייזליש, ואמר לו הרב שזה דיני נפשות ואין כעת בכוחו לענות ע"ז. אמר היהודי אם הרב לא מתיר לי - א"כ זה אסור - ולא פדה את בנו אהובו - ואמר זה קרבן לה' כמו עקידת יצחק שנעקד בר"ה. והדברים נוראים, ומי יודע אם אנחנו היינו עומדים בנסיון גדול שכזה, אבל עכ"פ צריך לדעת לשעבד את עצמנו להלכה, וכשנקבל עלינו עול תורה אמיתי נזכה להתעלות באמת.

פרשת וישלח

צורת העבודה - מאבק תמידי

כתוב במדרש שה"ש על הפסוק "מי זאת עולה מן המדבר כתמרות עשן מקוטרת מור ולבונה מכל אבקת רוכל". - "מור זה אברהם, לבונה זה יצחק, מכל אבקת רוכל זה יעקב. יצחק נתן לו אברהם כל שלו, שנא' 'ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק'. ברם רוכלותו (=הצלחתו) של יעקב לא היתה אלא מאבק שתחת רגליו, שנא' 'ויאבק איש עמו'. שהעלו עפר עד כסא הכבוד. ר' יודן אמר כל הרוכלות שעושים ישראל בזמן הזה, בזכות אותו האבק של יעקב אבינו", והמדרש מונה שם עוד רשימה ארוכה של דברים שזוכים להם עמ"י בזכות האבק של יעקב אבינו.

וצריך להבין מה הענין באבק של יעקב אבינו שבזכותו זוכים כלל ישראל לכל זה.

ונראה לבאר כך. אברהם תיקן תפילת שחרית, יצחק תיקן מנחה ויעקב תיקן ערבית. וידוע שזה כנגד התקופות של כלל ישראל, ויעקב הוא כנגד התקופה האחרונה שזה חושך - לילה. וא"כ צריך להתבונן ולעיין בדרכיו של יעקב אבינו, בשביל שנדע מהי העבודה המוטלת עלינו בתקופה זו שהיא כנגד יעקב. שהרי מעשה אבות סימן לבנים. וכן מצינו במדרש "אתה מוצא כל מה שעתידי הקב"ה לעשות לעתיד לבוא, עשה ע"י הצדיקים בעוה"ז", וא"כ כך נוכל להבין את צורת העבודה.

צורת העבודה שנלמדת מיעקב

ונראה שהלימוד מיעקב אבינו הוא עבודה תמידית, מאבק מתמשך על כל פרט ופרט.

יש אנשים עובדי ה' באמת, הכל טוב ויפה. אבל לפעמים חשים ששייך רגיעה, שהם עתידים להגיע לזמן שיוכלו לנוח והכל יזרום, וזה למדנו מיעקב אבינו שאין רגיעה, הכל תלוי בעבודה תמידית על כל פרט ופרט.

צורת עבודת ה' היא ע"י מאבק תמידי על כל פרט ופרט ברוחניות, וזה נרמז במעשה שיעקב חזר על פכים קטנים, שהיצה"ר לא מרפה מהאדם אפילו על דברים קטנים ונלחם עמו עד עלות השחר - עד הסוף. וממילא צריך להילחם תמיד.

בחור חושב, לא "הלך" בשיעור ב', ילך בשיעור ג' או בישיבה גדולה, וכן על זה הדרך. והאמת שזו טעות גדולה, כי ההצלחה תלויה בעבודה תמידית. אין רגיעה. אין מצב שהכל הולך ואפשר לנוח. המצב הוא שקשה ועובדים. והעבודה היא בכל זמן. בבין הסדרים ובין הזמנים יש תחושה, עכשיו אפשר לעשות גם מה שלא עושים בסדרים, וזו טעות, כי העבודה היא תמיד בכל מצב ובכל זמן. וכשאדם מוכן להתאמץ ולהילחם בכל כוחו עד הסוף, ידע שיצליח.

הכח למאבק עם היצר

ואיך מנהלים את המאבק, עם איזה כח אפשר להצליח להאבק תמיד - ע"י תורה. וכמו שראינו ביעקב שהיה כנגד תורה "תתן אמת ליעקב", אמת זו תורה. רק עם כח התורה אפשר לנהל מלחמה תמידית.

וכשנשבונן נראה שתורה היא מצוה שהעבודה שבה היא ע"י מלחמה תמידית, כמו שמצינו לשון "מלחמה של תורה", וצורת לימוד התורה היא ע"י קושי ועמל. מה שלא מצינו בסוכה ולולב בתפילין וציצית. רק בלימוד התורה.

וזה למדנו במדרש שהאבק של יעקב אבינו עלה עד כסא הכבוד, ובזכות המאבק הזה אנחנו מנצחים. שהקב"ה מחשיך את המלחמה התמידית שהיא שייכת ע"י לימוד התורה שיהא מצווה תמידית שבאה רק ע"י מלחמה וקושי.

וכשאדם חי עם הרגשה שלימוד התורה הוא המלחמה, הכל נהיה חשוב לאין ערוך. כי במלחמה לוחמים בין כשיש חשק ובין כשאין. בזמן ובבין הזמנים. א"א להתרפות, וזה היה כוחו של יעקב אבינו - התורה, ועל ידי זה זוכים אנחנו לכל ההבטחות שכתובות במדרש שם.

בספר החינוך כתוב במצוות גיד הנשה (מצווה ג'): "ומשורשי מצווה זו כדי שתהיה רמז לישראל שאעפ"י שישבילו צרות רבות בגלויות מיד העמים ומיד בני עשיו, שיהיו בטוחים שלא יאבדו, אלא לעולם יעמוד זרעם ושםם. ויבוא להם גואל ויגאלם מיד צר. ובזכרם תמיד ענין זה על יד המצווה שתהיה לזכרון, יעמדו באמונתם וצדקתם לעולם". והיינו כמו שביארנו.

והנה בשם האריז"ל מובא שכל מצווה היא נגד יום מסויים, ומצוות גיד הנשה היא נגד יום תשעה באב. וצ"ב הקשר. ולפי"ד החינוך מבארים שמצווה זו שמלמדת על קיומם של עם ישראל ובכל מצב תזרח להם השמש כמו שזרחה בימי יעקב, א"כ אע"פ שנחרב ביהמ"ק תמשיך בעליה רוחנית כי השמש תזרח לעם ישראל.

ובאור החיים הק' (בתחילת פרשת תצווה) כתוב: "ובדרך רמז יתבאר הכתוב ע"ד מאמר הוא בספר זהר חדש. כי ד' גלויות של ישראל כ"א נגאלו ממנו בזכות אחד. גלות הראשון בזכות אברהם, השני בזכות יצחק, השלישי בזכות יעקב, והרביעי תלוי בזכות משה. ולזה נתארך הגלות כי כל עוד שאין עוסקים בתורה ומצוות, אין משה חפץ לגאול עם בטלים מן התורה". גם בדברים של האוה"ח נראה את היסוד. בשביל להגאל צריכים להיות ראויים וזה ע"י שמירת תומ"צ עבודת ה' תמידית ומתמשכת ללא תקופות "מנוחה", לא מסגולות ניגאל ולא מפטנטים אלא ממלחמתה של תורה.

יש מעשה נפלא שבו ג"כ רואים דוגמא לדברנו, שכשנלחמים עד הסוף כך מצליחים. במלחמת העולם הראשונה ישב ר' אהרון מטאווריג ולמד בשעות הלילה המאוחרות, והבית היחיד שהיה מואר בשעה זו היה ביתו של ר' אהרון ולכן חשדו בו שהוא מרגל לטובת האויב. נכנסו לביתו ורצו לרצחו, נתנו לו לבקש בקשה אחרונה, אמר להם ר' אהרון: אני באמצע ליישב רמב"ם, תנו לי ליישב את הרמב"ם ואז תהרגו אותי. עד שגמר ר' אהרון ליישב את הרמב"ם כבר נכבשה העיר ע"י האויב, החיילים ברחו ור' אהרון ניצל (ה"עולם" מתפעל מהנס, ואני מתפעל איך הצליח ליישב רמב"ם בלחץ כזה...). גם מכאן ראינו שצורת העבודה היא לעבוד עד הסוף, ובכך מובטחת ההצלחה.

נסיים בדברי החינוך, "וכמו שמצינו באב שזרחה לו השמש לרפואתו ונושע מן הצער, כן יזרח לנו השמש של משיח וירפאנו מצערנו ויגאלנו", במהרה בימינו אמן.

פרשת וישלח

נאמר בסיום זמן חורף

ב"ה הציבור גמרו את הזמן בהצלחה גדולה ממש. וצריך לדעת מהו סוד ההצלחה שהחזיקו מעמד ומזה נדע להמשיך כך.

כתוב ברמב"ם בהל' רוצח: "והם בעלי החכמה ומבקשיה בלא חכמה כמיתה הם חשובים", ומקור לדבריו נראה להביא מדברי יעקב אבינו "קטונתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך כי במקלי עברתי את הירדן הזה" וכו', וכתוב שהקים מצבה בלכתו לחרן ושפך עליה שמן. והקשו הראשונים מנין היה לו שמן אחרי שאליפז לקח ממנו את כל ממונו? ויש מדרש שירד לו שמן מהשמים.

ובבעלי התוס' כתוב שהיה לו שמן בתוך מקלו, ובכל מקום שהיה עובר היה טוען את מקלו בשמן בשביל שיוכל ללמוד תורה בלילה. וכשאלפז לקח את כל ממונו - את המקל יעקב לא הסכים לתת. כי את הרכוש יעקב הסכים לתת, אך לא את החיים ממש.

ולפי זה נבין את דברי הבעה"ט שכתב "במקלי" גימטריא "יעקב", כי המקל היה החיים של יעקב שע"י יוכל ללמוד תורה בלילה.

זהו מה שאנו מתפללים בתפילת גשם "זכור טען מקלו ועבר ירדן מים", ומובן שמבקשים בזכות לימוד התורה של יעקב שהיה ע"י מקלו שטען בשמן. ולפי"ז נבין למה לא הוזכר הנס של בקיעת הירדן במפורש בתורה. באוה"ח הק' כתוב שהרבה נסים שנעשו אחר יציאת מצרים לא הוזכרו, וים סוף הוזכר כי היה קודם מתן תורה. אבל אחרי מתן תורה כבר אין כ"כ גדולה בנס כי מי שיש בידו כח התורה זוכה מעל הטבע. ונ"ל שליעקב שמסר נפשו היה את כח התורה, ולכן לא הוזכר הנס במפורש כי היה בבחינה של תורה שהיא מעל הטבע, וכמו לאחר מתן תורה.

זה א"כ המקור לדברי הרמב"ם ש"בעלי החכמה ומבקשיה בלא חכמה כמיתה חשובים", למדנו כן מיעקב אבינו שהביא לאליפז את כל ממונו שיחשב "מת", אבל את המקל שבו היה השמן שיעזור לו בלימוד התורה לא הביא, כי זה כבר לא בכלל ממון אלא בכלל חיים. ואת חייו לא היה מוכן למסור.

וזה מה שהיה בישיבה, ב"ה היה הרגשה שזה החיים, נלחמים על החיים, ולכן היתה הצלחה גדולה כ"כ. וזוהי הסתכלות אחרת על כל החיים. שהתורה היא החיים ממש, וא"כ גם בזמני רפיון וגם בבין-הזמנים לומדים. כי זה החיים. וכמו שבבין-הזמנים לא מפסיקים לאכול ולישון, כך גם לא מפסיקים ללמוד. וכשנחיה עם ההסתכלות הזאת נתעלה בעזרהש"ת, אכ"ר.

פרשת וישב

המטרה (לא) מקדשת את האמצעים

"וישב יעקב". פרש"י: ביקש יעקב לישוב בשלוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף.

צריך להבין למה סודרה הפרשה שבתחילה ישנה מכירת יוסף, אחרי זה המעשה עם יהודה, ושוב חוזרים ליוסף. ורש"י ביאר שנסמך לכאן "שהורידוהו אחיו מגדולתו כשראו בצרת אביהם. אמרו: אתה אמרת למוכרו. אילו אמרת להשיבו היינו שומעים לך". ועדיין צ"ב, שהתורה תביא את כל המעשה עם יהודה אחרי כל הסיפור של יוסף. ובמדרש רבה כתוב (פרשה פ"ה) "ויהי בעת ההיא. ר' ישמעאל בר נחמני פתחי 'כי אנכי ידעתי את המחשבות' שבטים היו עסוקים במכירתו של יוסף, ויוסף היה עסוק בשקו ובתעניתו. ראובן היה עסוק בשקו ובתעניתו, יעקב בשקו ותעניתו, ויהודה היה עסוק לקחת לו אשה והקב"ה עוסק - בורא אורו של מלך המשיח". וצריך ביאור מה בא ללמדנו צירוף הדברים שכולם אבלים הכל חרב - והקב"ה מביא את התכלית של כלל ישראל?

המטרה מקדשת את האמצעים?

ונראה מכאן יסוד גדול בחיי הכלל והפרט. אדם צריך איזה דבר, ומרוב רצונו הוא מוצא היתרים לעצמו לעשות הרבה דברים שלא כדין. העיקר שיגיע למה שרצה.

אדם רודף אחר מעמד ובשביל זה עושה דברים לא כשרים, העיקר שיהיה לו מעמד. מה שהעולם קוראים "המטרה מקדשת את האמצעים". וזה מלמד המדרש. אתה חושב שהמהלך שלך הוא זה שיוביל אותך אל המטרה, ולכן אתה "חייב" לעשות מה שאתה חושב - לא. ההיפך הוא הנכון. הקב"ה מסובב הכל ולכן מה יתן לך ומה יוסיף לך לעשות שלא כדין, הרי הקב"ה דואג להכל. כולם בוכים ומתאבלים וחושבים שאין סיכוי, והקב"ה בורא אורו של משיח. וזה נרמז כאן בפרשה. שכולם בוכים - וכבר מגיע אורו של משיח ע"י יהודה. ולכן נכנס כאן הענין של יהודה בתוך כל הענין של יוסף שכולם בצער, והקב"ה מסבב הכל לטובה.

אדם לא יכול להוביל מהלכים כרצונו. מה שמוטל עליו לעשות הוא מה שכתוב ואפילו אם נראה שכך לא ירויח כלום. את השאר הקב"ה יסדר. מה שראוי לאדם להגיע לו - יגיע. ומה שלא מגיע לו, אפילו יעשה כל טצדקי שבעולם - לא יועיל לו ולא יקבל אלא מה שמגיע לו. ר' יעקב

גלינסקי שליט"א סיפר מעשה שהיה בנובהרדוק, שהיו הבחורים מתאכסנים אצל בעלי הבתים בעיירה ואוכלים. פעם בא אחד הבחורים לאכסניה ובעלת הבית סיפרה לו בצער שהכינה לו חמאה ושמה בחלון ועד שהגיע עברה חתולה ואכלה את החמאה. אמר לה הבחור בפסקנות: זה לא החמאה שלי! אמרה בעלת הבית אני ראיתי שהחתולה אכלה! אמר לה הבחור, אם החמאה היתה שלי משמים - החתולה לא היתה אוכלת לי. לא יעזור לאדם לעשות תחבולות בשביל להשיג את מבוקשו אם משמים לא מגיע לו. ולכן אין לאדם מה לחשוב שאם יעשה אחרת ממה שכתוב הוא ישיג משהו.

תמר ואשת פוטיפר התכוונו לשם שמים מדוע זו נחשבה לצדקת והשניה לא?

במדרש כתוב שתמר ואשת פוטיפר התכוונו לשם שמים. תמר רצתה להידבק בזרעו של יעקב וכן אשת פוטיפר שראתה בכוכבים שממנה תצא המלוכה של זרע יעקב. ומקשים, מדוע תמר זכתה ויצא צדקת, ואילו זו יצאה ארורה? ובאר ר' לייב חסמן זצוק"ל, תמר עשתה עפ"י מה שכתוב. ולכן הסכימה שיוציאוה להישרף בשביל לא להלבין פני יהודה, כי היא קיימה את צווי ה' אפילו שתאבד את המטרה. אבל אשת פוטיפר למרות שהתכוונה לש"ש, אבל עיקר מה שרצתה היה להשיג את המטרה ולא היה איכפת לה לעבור על צווי ה' בשביל זה. ולכן לא זכתה כתמר להיחשב צדקת.

למדנו אפוא מהפרשה, לא לנסות להשיג דברים בדרך לא טובה, "לקדש את האמצעים" בשביל המטרה. כי הכל הקב"ה מסובב, ולא יעזור אם ח"ו נוותר על ההלכה. שכן נשיג את ההיפך ממה שרצינו. עלינו רק לקיים את ציווי ה' בשלימות וכך נצליח בעז"ה.

פרשת ויגש

מטרת החיים - ניצול הזמן (נאמר בפתיחה לזמן קיץ)

כתוב בגמ' ביומא (פ"ו ע"ב) "גדולה תשובה שמארכת ימיו של אדם".

וצריך להבין, בשלמא באדם צעיר או אפילו מבוגר מובן שיש לו פה שכר של אריכות ימים. אבל גוסס שרבינו יונה כותב שאפילו גוסס שעושה תשובה - תשובתו מתקבלת, היכן ניתנת לו אריכות הימים, והרי הוא מת?

ומצינו ענין תמוה בפרשת ויגש, כשיעקב בא אל פרעה, שואל אותו פרעה "כמה ימי שני חיידך? ויאמר יעקב אל פרעה ימי שני מגורי שלושים ומאת שנה מעט ורעים היו ימי שני חי". ותמוה, למה שינה יעקב ואמר "ימי שני מגורי" ולא אמר כפרעה "שני חי"? עוד תמוה, וכי יעקב מתלונן על מידותיו של הקב"ה, והרי כל דעביד רחמנא לטב עביד?

הגדרתם של החיים

ולהבין הדברים נתבונן מה הם "חיים". מתי נוכל לומר אדם "חי" - ההגדרה ל"חיים אמיתיים" היא שאדם מנצל את חייו בכל יכולתו לטוב. בעצם גם אדם "צמח" הוא חי. אבל כולם מסכימים שאדם כזה חייו אינם חיים. ולמה? כי אינו יכול לנצל את חייו למטרה שלשמה נברא.

וא"כ כששומעים אנו אדם המספר שאתמול עשה "חיים", טייל ונהנה, יודעים אנחנו שאין זה "חיים" אלא שריפת החיים. לקחת יום ולהעביר אותו בלי לנצל אותו למען המטרה האמיתית. רק בני ישראל זכו למתנה הנפלאה - לחיות נכון. וע"י פעולותיהם של בני ישראל הם הופכים את חייהם לנצחיים. שפעולותיהם ישארו לנצח, זה אריכות חיים שזכו לה רק בני ישראל.

התייחסות התורה לניצול החיים באיכות

"תלמיד שגלה מגלים רבו עמו. שנאמר: 'וחי', עשה לו כדי שיחיה". וחיי בעלי החכמה ומבקשיה בלא תלמוד כמיתה חשובים" (רמב"ם הל' רוצח).

למרות שיש בערי המקלט ישיבות ויש לגולה לשם ממי ללמוד, אעפ"כ מגלים רבו עמו כיון שאין אדם לומד אלא במקום שלבו חפץ. ואולי ילמד פחות - מגלים רבו עמו, שיתכן והוא רב לעוד אלפי תלמידים, בשביל איכות גדולה יותר בלימוד. כך מקפידה התורה, ולמה? בשביל שאדם יוכל לנצל את חייו ככל האפשר.

התייחסותם של חז"ל לניצול החיים באיכות

הגמ' (ב"מ פ"ד ע"א) מספרת על ר' יוחנן וריש לקיש, וכשמת ריש לקיש לא מצא ר' יוחנן חברותא כמו ריש לקיש, והשתגע. התפללו עליו חכמים שימות - ומת.

והקשה הגר"ח שמואלביץ זצוק"ל (שיחות מוסר תשל"ג, מאמר כבוד הרב) למה לא התפללו עליו שיהיה בריא? ותירץ הגר"ח, שלא היה עוזר אם היה מבריא. כי מרוב צערו היה משתגע שוב. רואים מכאן איך היתה התייחסותם של חז"ל כשהיה להם חסרון בניצול החיים - שהיה לר' יוחנן חסרון באיכות הלימוד - הוא פשוט "אויס מענטש" - לא בן אדם!

ואולי נחשוב שר' יוחנן היה אדם רגיש מאוד. כתוב מפורש בברכות (דף ה' ע"ב) שמתו לר' יוחנן עשרה בנים. ובנו העשירי מת במיתה משונה שנפל ליורה רותחת ונמס ונשאר ממנו רק עצם קטנה! וכ"ז לא הפריע לר' יוחנן לחיות. רואים שהיה אדם מיושב בדעתו ושלט בעצמו ונשאר בדעתו אפילו בצער גדול כ"כ. עד כ"כ שיכול היה לנחם אבלים עם העצם הקטנה של בנו העשירי! אבל כשהיה לו חסרון בלימוד - בעיקר החיים - לא יכול היה לעמוד והשתגע.

התייחסותם של הח"ח לחיים

וידוע הסיפור הנורא על הח"ח, שחלה הגרנ"ט שהיה אהוב מאוד על הח"ח אספו הבחורים "תרומה" של זמן חיים לר' נפתלי. וכשבאו לח"ח לשאול כמה תורם, היה ניכר בח"ח שמתלבט מאוד כמה לתת, ובסוף אמר - דקה אחת!

וסיפרו, שהמעשה התפרסם בישיבת ראדין היה חיזוק גדול כ"כי שלא היה מימי יסוד הישיבה!

נתבונן, הח"ח תרם לאהוב נפשו רק דקה אחת! כמה גדולה חשיבותה של דקת חיים!

"אריכות ימים" של גוסס

וכעת נבאר את העניינים שהקשינו עליהם בהתחלה. הבנו כבר שעיקר החיים אינם מה שאנו אוכלים וישנים, אלא מה שמנצלים את החיים לטוב שישאר לנצח. והנה איתא "העושה תשובה מאהבה - אפילו זדונות נהפכים לזכויות", וא"כ הגוסס שעשה תשובה והפך את עבירותיו למצוות - א"כ נמצא שכל חייו היו מנוצלים למצוות - אין לך אריכות ימים גדולה מזו!

חיי יעקב

לפי דברינו נבין גם מה שאמר יעקב אבינו "ימי מגורי" ולא אמר כלשון פרעה "ימי חיי". שאמר יעקב לפרעה, אני יכול לומר לך כמה גרתי בעולם. אבל כמה זמן הייתי "חי", כמה ניצלתי באמת - זה מעט ורעים. ולא שח"ו התרעם על מידותיו של הקב"ה, רק שהתאונן על עצמו שלא זכה לנצל את חייו כ"כ.

החיים האמיתיים

כמו שדיברנו שעיקר החיים הם ניצול מושלם של הזמן, לקחת כל רגע ולעשות אותו לנצח. ניצלת - הרווחת חיים. לא ניצלת - הרגת את החיים!

אם נתבונן תמיד במבט האמיתי, כל מציאות החיים תשתנה, כי כל רגע נאבקים על החיים. ואיך אפשר להתבטל כשאתה יודע שבזה אתה הורג את עצמך, וכשנחיה בהסתכלות הזו תמיד, נזכה בעזה"ל לניצול אמיתי של החיים.

פרשת ויגש

צורת לימוד התורה

כאשר יוסף נגלה לאחיו ואמר להם שיחזרו לארץ ישראל להביא את יעקב, אמר להם: "אל תרגזו בדרך", ורש"י מביא: "אל תרגזו בדרך - אל תתעסקו בדבר הלכה, שלא תרגזו עליכם הדרך", והמקור לזה בילקוט, ושואל שם המדרש: איני, והא"ר אלעאי שני ת"ח המהלכים בדרך ואין ביניהם דברי תורה ראויין להשרף וכו'? לא קשיא הא למיגרס הא לעיוני". ויש להבין למה שיגיעו למצב שתרגז עליהם הדרך אם לומדים בעיון?

והנה כתיב ביהושע (א' א'-ב'): "ויהי אחרי מות משה עבד ה', ויאמר ה' אל יהושע בן נון משרת משה לאמר, משה עבדי מת ועתה קום עבור את הירדן" [ובדרך אגב יש לעיין למה הקב"ה מראה לו שמשה עדיף ממנו. ואולי הקב"ה רצה להראות לו שיתעורר, שדורשים ממנו יותר כי עדיין זוכרים את משה שהיה גדול ממנו], ורבותינו דרשוהו על שלושת אלפים הלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה, בא יהושע ושאל, אמר לו הקב"ה: משה עבדי מת, והתורה על שמו נקראת, לומר לך אי אפשר, צא וטורדן במלחמה, עכ"ל. ותמוה מאוד מה ענה לו הקב"ה ליהושע, איך תעזור טרדת המלחמה לשלושת אלפים הלכות שנשתכחו?

הגמרא (קידושין ל' ע"ב) דורשת את הפסוק "אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם, לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער": אפילו האב ובנו שעוסקים בתורה בשער אחד, נעשים אויבים זה את זה, ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה, שנאמר 'את והב סופה' אל תיקרי 'בסופה' אלא 'בסופה'. וצריך להבין את הענין: א. הרי בטבע העולם שאב ובנו אוהבים זה את זה, ולמה מחייב שיהיו שונאים את זה. ב. משמע שמחוייב שיחזור ויהיו אוהבים ומנין שיהיו אוהבים, אולי רק השנאה תפסיק, אבל מנין שיחזרו ויאהבו זה את זה?

מה כואב לאדם – מה שקשור אליו

יש כאן ענין שבעצם הוא פשוט אבל הוא יסודי מאוד וצריך לחיות אותו, ונבאר על דרך משל.

אם נראה שני אנשים מתווכחים בשקט, כנראה שהם מתווכחים על דבר לא חשוב במיוחד. לדוגמא: על הדובים בקוטב, אין סיבה לריב על זה, זה לא כל כך נורא. אם נראה שנים מתווכחים ביותר איכפתיות, כנראה שזה דבר שחשוב להם - קצת כסף או משהו דומה. אבל אם יש ויכוח עם צעקות גדולות, עם התבטאויות חריפות, כנראה שיש ויכוח על סכומי כסף גדולים מאוד, כי ככל שהדבר יותר חשוב לו, יותר נוגע אליו - הויכוח יהיה חזק וקשה, הרבה יותר מאשר ויכוח על מאורע בקצה העולם שאין לו קשר אליו ולא יפריע לו אם יהיה כך או אחרת. כי כשכואב לו ומפריע לו הוא צועק. התורה היא חיינו "כי הם חיינו", אין זה דוגמא או משל, אלא זוהי מציאות החיים שלנו, וכמו שידוע הסיפור עם מרן ר' ברוך בער זצוק"ל שפעם היתה אסיפת רבנים על איזה ענין, ואחד הרבנים דיבר והזכיר שהתורה אצלנו הוא כמו אויר לנשימה, קם רבי ברוך בער ומחה שהתורה היא לא אויר לנשימה אלא החיים עצמם, כי אויר לנשימה זה דבר בשביל החיים, אבל התורה זה עצם החיים עצמם.

מהות החיים

וכבר דיברנו על מהותם של חיים, אדם חי לא נקרא מי שהולך וזז, שהרי גם זנב של לטאה שנחתך ממשיך לזוז ולפרכס, אבל אין זה חיים. חיים פירושה ניצול נכון של החיים, אדם "צמח", כולם מבינים שזה לא חיים, כיון שהוא לא יכול למלא את תפקידו, חיים זה לנצל נכון את החיים, וזה "כי הם חיינו", שרק כשדבקים בתורה שע"ז דבקים בהקב"ה יש חיים, כמוש"כ "ואתם הדבקים בה' אלוהיכם חיים כולכם היום", זה נקרא חיים. מי שמבטל ומבזבז זמן לחינם, הרי שהרג חלקים מחייו, זה מצב של מיתה ממש, הוא פורש ממקור החיים!

ולפי"ז ניישב הקושיא הראשונה, כשמדובר בחיים, הויכוח הוא קשה, ולכן הזהיר יוסף את אחיו - אם תכנסו בעיון הלימוד תהיה מלחמה כ"כ חזקה שתתעכבו בדרך, ומי יודע אם לא תשכחו את מטרת הנסיעה. כי מי שהתורה אצלו זה חיים ועוד דרגה גבוהה כל כך כמו שבטי י-ה, היה צריך להזהיר אותם שלא יעיינו.

ובזה נבין מה שהיה ביהושע. עם ישראל היה במצב נורא, דור דעה שכחו שלושת אלפים הלכות, נלקח מהם נתח מהחיים, הם לא ידעו מה לעשות. כולם הרגישו כאילו נלקח מהם חלק מהחיים. אמר הקב"ה ליהושע להחזיר את ההלכות א"א, אבל יש עצה איך להרגיע את כלל ישראל, צא וטורדם במלחמה, רק מלחמה שילחמו על חייהם תגרום שישכח מהם הצער על התורה שזה חיים, זה יכול להסיח את דעתם.

ובזה נבין את הגמ' בקידושין, שמוכרח שיהיו שונאים, כי הם מתווכחים על חיים, אבל בסוף הם נהיים אוהבים, כיון שע"י הויכוח נתבררו לשניהם העניינים, נמצא שכל אחד נתן לחבירו חיות חדשה. כמה תודה אדם חייב למי שנתן לו חיים, ולכן מוכרח שאין זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה.

והאמת שזה דברים פשוטים, אבל מה שהיה בדור שלפנינו פשוט, בדור שלנו זה כבר חידושים, פעם כל אחד ידע שהזמן שהוא חי זה רק שהוא על יד הגמרא, והיום זה כבר נראה חידושים.

אהבה לתורה – כאהבת החיים

לפי"ז אפשר להסביר את דברי הגמרא (סנהדרין מ"ט ע"א) שאבנר הרג את עשהאל, ויואב - אחיו של עשהאל, רצה להרוג את אבנר, ואבנר היה גיבור גדול ולא היה יכול להורגו, ושאל יואב את אבנר "גידמת היאך חולצת"? והראה לו אבנר איך חולצת בשיניה, ואז הרגו [כיוון שהתכופף והיה קל להורגו]. והענין תמוה מאוד, איך אבנר לא נזהר, הרי אבנר ידע שרצה להורגו ואיך לא נזהר? והתשובה היא, צריך לדעת שהם היו אנשים גדולים וצדיקים שאין לנו מושג ותיאור בגדולתם, ויואב ידע שאצל אבנר התורה אצלו זה חיים, וזה שם לו פתיון, כי מרוב אהבתו של אבנר לתורה השקיעות שלו היתה גדולה כ"כ עד כדי שהוא ישכח הכל ולא ישים לב למה שנעשה אתו, כמוש"כ באוה"ח הק' "אילו היו יודעים את מעלת התורה היו משתגעים אחריה כשיכור אחר היין", ולכן ידע יואב שאבנר ישכח הכול וירוע אחרי התורה כשיכור אחר היין שלא יודע מה נעשה אתו, וכך היה יכול להורגו.

מסופר שלרידב"ז היה תלמיד - העילוי מראקוב רבי אליהו קפלן, פעם אחת ראה הרידב"ז שלר' אליהו אין מצב רוח ושאל אותו לשלומו, אמר לו ר' אליהו כל שנה בעשי"ת מתחדשים לי דברים, השנה לא התחדש לי כלום, כנראה שאני לא אעבור את השנה, וכך היה - שנפטר באותה השנה. והפשט בזה הוא "כי הם חיינו", הוא ראה שלא קיבל חיות רוחנית, והבין שלא יחיה יותר. עד כדי כך ההבנה אצלם שזה החיים עצמם, וכשחסר תורה חסר חיים.

ונסיים בדבריו הנפלאים של המלבי"ם על הפסוק "כי טוב חסדך מחיים שפתי ישבחונך" (תהלים ס"ג ד'): "כי טוב חסדך מחיים, שחסדך במתנת החיים נבדל מכל חסד שיעשה זולתך, שכל חסד שנשיג מזולתנו, אין החסד טוב מצד עצמו רק מצד התועלת שהשגנו ממנו. למשל, מלך בשר ודם שעשה חסד לחייב מיתה והניחו בחיים, הטוב של החסד הוא החיים שנתן לנו. אבל אצלך החסד בעצמו טוב יותר מן החיים, כי החיים אינם תכלית לעצמם, רק שהם אמצעים שעל ידם שפתי

ישבחונו, שבלעדי החיים א"א שאשבח אותך, ואם כן אחר שעיקר תכלית החיים וטיבם הוא מה שיוכל להודות לה' על החסד שנתן לנו חיים, א"כ החסד הוא הטוב והתכלית של החיים, והוא טוב מן החיים עצמם שהוא רק אמצעי אליו, כי ע"י החסד שפתי ישבחונו, וזאת היא תכלית החיים עכ"ל. והיינו כדברינו שהחיים עצמם הם החיים הרוחניים - תורה ותפילה. ורק זה החיים, רק רגעים של תורה ושל תפילה הם רגעים שחיינו בהם, וכשמתבוננים בזה, זה נותן הרבה עידוד שכל רגע מנוצל זה החיים, זה עושה רגע של חיים לנצח. יש לכל אחד קשיים ובעיות אבל זה דברים שוליים, העיקר הוא שכל שניה של לימוד נהפכת לחיים נצחיים, ובעז"ה שיכנסו הדברים ללבנו ונעלה מעלה מעלה.

פרשת ויגש

דרך העבודה בדורות האחרונים - "צאי לך בעקבי הצאן"

"ויאמר אלקים לישראל במראות הלילה".

נראה שהיה ענין מיוחד שלפני שיעקב אבינו יצא לגלות הוא קיבל את הנבואה בלילה דוקא. וכן בפרשת ויצא כשהלך ללבן והיה זה מעין גלות, גם שם היתה לו נבואה בלילה, כמוש"כ "וישכב במקום ההוא". וצריך להבין הענין שהנבואה היתה בלילה דוקא.

וכן יש להבין שיעקב תיקן תפילת ערבית שהיא תפילה של לילה. נראה שליעקב היתה עבודה מיוחדת בזמן הלילה. וביאר במשך חכמה שיש כאן רמז לנו שמעשה אבות סימן לבנים וכל מה שקרה לאבות יקרה לנו.

הלימוד מזה הוא שיעקב מלשון עיכוב, ומרמז לאחרית הימים ובא ללמדנו את צורת העבודה במצב של חושך - לילה. המציאות שלנו כיום היא שהחושך יכסה ארץ, וההשקפה האמיתית מטושטשת מאוד, כמוש"כ במשנה בסוף סוטה שבעקבתא דמשיחא תהיה האמת נעדרת ושורר בלבול גדול.

צורת העבודה בזמן של "חושך"

מהי דרך העבודה בזמן שכזה? מלמד ר' מאיר שמחה שבמצב כזה נלך בדרכו של יעקב אבינו שתיקן את תפילת ערבית. מהותה של תפילת ערבית שונה משאר התפילות. שחרית ומנחה הם כנגד קרבן תמיד, וא"כ כל תפילה היא קרבן לעצמו, אבל תפילת ערבית אינה קרבן בפני"ע אלא המשך של היום, שהיא כנגד איברים ופדרים שלא נעכלו מבעוד יום. ומכאן נלמד שצורת העבודה בתקופת ערבית - תקופה של חושך וחוסר ברירות, לא לחדש חדשות אלא להיצמד בצורה עיוורת לעבר. להתנהג איך שהתנהגו אבותינו. וכך נזכה להשראת השכינה גם בחושך. בשיר השירים כתוב "אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים". למדנו מכאן שכשכנסת ישראל לא תדע את הדרך הנכונה, הדרך לאמת היא ע"י הליכה בעקבי הצאן במשכנות

הרועים כמו בעבר. כי בחושך הנורא שאנו נמצאים הסיכויים גדולים לטעות. וכבר רבים וטובים נפלו. כל סטייה קלה מהדרך מי יודע לאן תגיע. כי לא רואים את הדרך האמיתית. העצה היחידה היא לראות מה עשו אבותינו וזוהי הדרך הבטוחה.

צאי לך בעקבי הצאן

באים ושואלים אם אפשר ללכת ל'ערב שירה חסידי'. לשמוע "רק" חדשות, לקרוא ספר מסויים. אפשר להתווכח, זה יאמר כך וזה יאמר כך, אבל כשנחשוב מה היו אומרים ע"ז החזו"א או הסטייפלר זצ"ל. וכי היה מקום לשאלה?! לא היה שום ויכוח. הם היו פוסלים את הרעיון מכל וכל! למה מתווכחים? כי אנחנו חושבים, יושבים בחושך וחושבים שרואים. אבל באור הבהיר של העבר אין מקום לטעות, אין ויכוח על שום דבר! אסור לנו להתעלם מהעבר. אין לנו אלא מה שעשו אבותינו!

צא לך בעקבי הצאן, ומשם תקיש לכל דבר בחיים כיצד לנהוג.

איתא בגמ' (חגיגה י"ד ע"א): "כי אתא ר' דימי אמר: שמונה עשרה קללות קלל ישעיה את ישראל, ולא נתקררה דעתו עד שאמר להם המקרא הזה 'ירהבו הנער בזקן והנקלה בנכבד'".

והדברים תמוהים אחר שקללם כ"כ, למה נחה דעתו בקללה זו? ושמעתי בשם הרב שך זצוק"ל שפירש שאעפ"י ששאר הקללות שנתקללו היו חמורות מאד, אבל עדיין יש לכלל ישראל תקנה כי הם מחוברים למורשת, מחוברים לעבר, יש להם לאן לחזור. אבל כשבועטים בעבר מנתקים את הקשר של כלל ישראל עם עברו - אז אין סיכוי לעמ"י להישיר ולתקיים. וזה בעצם מה שעשו הציבור החילוני - ניתוק מוחלט מהעבר. ואכן ראינו לאן הדרדרו רח"ל.

"דמות דיוקנו של אביו"

אצל יוסף הצדיק כתוב שמה שהציל אותו מהנסיון של אשת פוטיפר ש"נראית לו דמות דיוקנו של אביו". אפשר לומר שהכוונה כך: יוסף נכנס לנסיון, מה הוא עשה בשביל להינצל? דמות דיוקנו של אביו. יוסף התבונן מה יעקב היה אומר ע"ז. העצה להינצל היא ע"י שנחשוב בכל דבר מה היו אבותינו ורבותינו אומרים על כך, ובדרך זו נינצל מטעויות.

כל אחד יודע בדיוק מה היו רבותיו ואבותיו אומרים, אלא שהוא בוחר להתעלם, בחר שבקושי הגיע למצוות חושב שהוא יותר חכם מאבא שלו ומהרב שלו, שהרי הם לא "חיים" את הדור, והוא הוא הפיקח הגדול שיודע את הדרך האמיתית.

בחושך המוחלט שאנו חיים כיום, א"א לאדם לנהל את עצמו לבד שאז סכנתו קרובה מהצלתו. העצה היחידה להינצל היא ע"י שכ"א יחיה במחשבה על כל דבר מה היו רבותיו ואבותיו על זה. וכך הוא יצעד בדרך בטוחה. מי שח"ו מחליט שהכל שייד לעבר והוא יתווה לעצמו דרך, הרי שכרת את הענף שעליו הוא יושב. הוא לוקח מעצמו את הסיכוי להתמודד.

בשמואל כתוב "ומעיל קטון תעשה לו אמר", "איש זקן עולה והוא עוטה מעיל", וחז"ל דורשים שהמעיל הזה - בו גדל, בו נקבר, בו עלה. ולדברינו יש בזה רמז ללמד שאת החינוך שאדם קיבל בילדותו בצייטנות כשהיה כפוף תחת הורים ומחנכים, שימשיך כך גם בבגרותו כשאין מי שיכפה עליו. עם אותו מעיל, אותו לבוש והנהגה שהיו לו בילדותו כך ימשיך בכל חייו.

ובזה ירדנו פלאים. כל ההנהגה של בחור שהוא "מתקדם" ובורח מהעבר, עד כדי כך שיש בחורים שמתביישים בלבוש של אבותיהם. חסר לנו את האמת הפשוטה להיאחז במה שהיה. רק כך נצליח לעבור בשלום את הנסיונות של הדורות האחרונים. כך למדנו מיעקב אבינו שתיתן תפילת ערבית שהיא כנגד איברים ופדרים שהם שירים של היום. ללמד שהמצב של הלילה שזה תקופת סוף הגלות, ה"קרבן" שלו. העבודה שלנו ללמוד מהעבר וכך לנהוג בכל פרט ופרט. בכל שאלה שיש לאדם צריך להיות כן עם עצמו מה היו אומרים ע"ז רבותיו ואבותיו וגדולי הדור שבכל דור. שיהיה שמרן ולא יתבייש, אדרבה זוהי הגאווה שלנו שיש לנו עבר מפואר שמגיע עד מתן תורה. ומי שילך כך ידע שהולך בדרך בטוחה כמו יעקב שזכה להשראת שכינה בלילה.

חנוכה

שובבי"ם

בין הזמנים -

קידוש ה'

חנוכה

מסירות נפש

רציתי לומר נקודה קטנה. אם נסתכל בדורות שלפנינו, נראה פער עצום בין מה שיש היום לבין הגדלות העצומה של אז. עד כדי כך שקשה לנו לתפוס בשכלנו איך הם הגיעו למה שהגיעו. ונתבונן מה באמת גרם לירידה העצומה.

אפשר להצביע על הרבה גורמים, אבל יש דבר אחד שמאוד מאפיין את דורנו: חוסר היכולת להתמודד ולהשקיע יותר ממה שרגילים. לעשות נגד הרצון והחשק, נגד הזרם הכללי. רוב מה שעושים הוא מה שמשתלב עם מה שרגילים אליו, וכשמגיע דבר שלא רגילים אליו או זמן של רפיון - כבר נופלים. זה דבר שמאד מאפיין את הדור, שלא מוכנים להשקיע יותר ממה שרגילים. לא מוכנים למסור נפש כשקשה. ובאמת הסיבה שלא מוכנים למסור נפש, נראה שזה בגלל שחסרה לנו בהירות במהלך החיים. חיים ברדידות מחשבה, כמו ילד קטן ששמח במה שיש לו ולא מנסה להשיג יותר, ולכן לא מוסרים נפש. אבל כשאדם קונה לעצמו השקפה בהירה ואמיתית, אז הוא מבין כמה צריך להתאמץ תמיד ולמסור נפש.

ידוע המעשה עם ר' דוד בלינדר שהיה הרב'ה של ר' חיים מבריסק בילדותו. ולמדו במחבוא מפחד השלטון הרוסי. פעם גילה אותם שוטר, ר' דוד סטר לשוטר, והשוטר הלך... אח"כ קרא הבית הלוי לר' דוד ושאל אותו איך העיז לתת סטירה לשוטר, ברוסיה של זמנם זה היה יכול להביא סכנת נפשות לכל יהודי הסביבה. אמר לו ר' דוד בפשטות, הייתי באמצע להסביר תוס' ופתאום נכנס איזה "שייגעץ" להפריע, נתתי לו סטירה והלך... שגוי יפריע באמצע תוס'!?!...

כך חיו אז במסירות נפש שעושים הכל בשביל התורה, ואנחנו התרחקנו כ"כ הרבה שכל בעיה קטנה כבר מוציאה אתנו מהלימוד.

ובאמת מי שרוצה להשיג איזה מדרגה של מסירות נפש, הימים האלו הם הזמן לעבודה על זה, כי הימים האלו באו מכח מסירות נפש עצומה של החשמונאים.

ונזכה בעזה"ת לעלות מעלה מעלה ולהגדיל תורה ולהאדירה.

חנוכה – כח התורה

"ונותנת לו מלכות וממשלה" - טעותם של

החשמונאים

טעותם של בני חשמונאי

בני חשמונאי יצאו למלחמה שהיתה נראית אבודה מראש, ומסרו את נפשם, והתורה התקיימה בכלל ישראל בזכותם. וצריך להבין למה נענשו בית חשמונאי, כמו שמצינו בב"ב (ג' ע"ב) שהורדוס הרג את כל בית חשמונאי חוץ מתינוקת אחת שקפצה מראש הגג.

וביאר הרמב"ן (בפ' ויחי עה"פ "לא יסור שבט"...) וז"ל: "וזה היה עונש החשמונאים שמלכו בבית שני, כי היו חסידי עליון ואלמלא הם נשתכחו התורה והמצוות, ואעפ"כ נענשו עונש גדול, כי ארבע בני חשמונאי הזקן החסיד המולכים זה אחר זה עם כל גבורתם והצלחתם נפלו ביד אויביהם בחרב. והגיע העונש בסוף למה שאמרו רז"ל כל מאן דאמר מבית חשמונאי קא אתינא עבדא הוא שנכרתו כולם בעוול הזה וכו'".

וצריך להבין אם היו חסידי עליון והתורה היתה יקרה בעיניהם, איך קרה שהלכו להתעסק בענייני המלוכה שלא שייכים כלל לייסוד הדת?

ונראה לבאר את הענין עפ"י דבריו של רבי זלמן סורוצקין זצ"ל שביאר בפרשת ויגש על הפסוק "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה". וכתב רש"י: "להורות לפניו - לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה".

והדברים תמוהים. בשלמא אם צריך לסדר עניינים גשמיים, ישלח את יהודה שהוא החזק שבאחים. אבל אם "להורות" הכוונה לתקן לו בית תלמוד, שישלח את יששכר שכתוב בו "ומבני יששכר יודעי בינה לעיתים", או את לוי שנאמר עליו "יורו משפטיך ליעקב" שהם מתאימים יותר? וביאר ר' זלמן סורוצקין, שיעקב רצה ללמד את בניו בזמן שיורדים למצרים ומשם ימשיך כלל ישראל, שאי אפשר שתתקיים המלכות בלי התורה אפילו רגע אחד. קיום המלכות תלוי בקיום

התורה (לא כדעת הפוקרים הדורשים "הפרדת הדת מהמדינה", ואינם מבינים שזה תלוי בזה, וא"א להפריד את הנשמה מן הגוף).

בני חשמונאי הבינו כמו שיעקב אבינו לימד שא"א שתתקיים המדינה בלי התורה, ולכן רצו למלוך בשביל להעמיד את הדת על תילה. וא"כ למה נענשו, אלא הביאור הוא כך: לבני חשמונאי היתה טעות גדולה בהבנה הנכונה של מעלת התורה. נכון שהמלכות לא מתקיימת בלי תורה, אבל התורה לא צריכה את המלכות כי היא השולטת והממלכת. וכמו שאומרים חז"ל (אבות פ"י מ"א) "כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה... ונותנת לו מלכות וממשלה", ובאר התפארת ישראל שממשלה הכוונה כח לצוות לסביבו.

ומבואר שהתורה לא צריכה סיוע, וכמו שמבואר במדרש שמואל שם שמנהג העולם שהמלך צריך משנים וסגנים ותחתיהם עוד משנים שיעשו כל פקודותיו, וא"א לו לעשות הכל. אבל הלומד תורה לשמה זוכה לכולם יחד, ובכוחו לבד ינהג וישלוט.

מן המציאות נראה שהתורה שליטה

רואים במציאות שהתורה לא צריכה סיוע. החזו"א פסק פסקים, ועל פיהם אנו מתנהגים עשרות שנים אחרי פטירתו, בלי שהיה לחזו"א כח גופני או פקידים שיוציאו את דברו לפועל, כי זהו כח התורה. ולהבדיל לעומת זאת ראש הממשלה האם היה מי שיציית לו בלי המשרה? וגם כ"ז בעודו בשלטון, אבל אח"כ, וכי יש מי שיתייחס אליו. אבל מרן החזו"א שנפטר לפני עשרות שנים וכולנו סרים למשמעתו, כי זהו כח התורה.

התורה שולטת על הטבע

ולא רק שאין התורה צריכה סיוע, אלא היא גם שולטת על הטבע. וידועים הרבה מעשים שגדולי ישראל עצרו בכוחם - כח התורה - את הטבע, וכמו שהיה במהר"י בן לב שפגעו בכבודו ונשרף כל הרחוב ונשרפו 314 איש כמנין שם שק"י. וודאי שזה בא לרמז שכביכול השי"ת נפגע ע"י שפגעו בכבודו של נושא דגלה של התורה. והאור שמח עצר את הנהר ששטף את העיר דווינסק, ועוד מעשים רבים. וכשרצה הח"ח לעלות לא"י אמר ר' חיים עוזר שא"א שהח"ח יעלה וינטוש את הציבור, אמר הח"ח שהוא זקן כבר, אמר הגר"ח"ע כל זמן שהסבא ליד השולחן הנכדים מתנהגים אחרת... למדנו מכאן את כח התורה שמשפיע אפילו בלי מילים.

וזו היתה טעותם של בני חשמונאי שבשבילה לקחו את המלכות ובגללה נענשו, שהיה כאן בזיון עצום לכבוד התורה, שהיה נראה כאילו התורה צריכה סיוע.

ולצערנו, גם אנחנו חיים עם טעות הזו שחושבים שלתורה אין מספיק כח לעצמה, וצריך את ה"בחוץ" לסייע לתורה. אין לך בזיון התורה גדול מזה.

מוטל עלינו להתבונן בחז"ל ובספרי מוסר להבין עם מה אנו מתעסקים כל חיינו! להבין את הזכות הגדולה שזכינו לשבת באוהלה של תורה שזוהי תכלית ועיקר הכל, ואחרי שמבינים וחיים את כח התורה - מקבלים כח להשקיע יותר, ומבינים כמה שהעוה"ז טפל ואין חשיבות אמיתית חוץ מהתורה.

ובעזה"ת נזכה לנצל את ימי החנוכה לעליה אמיתית.

חנוכה

מציאות של תורה - הישיבה

ב"על הניסים" אנו אומרים: "ואח"כ באו בניך לדביר ביתך, ופינו את היכלך... והדליקו נרות בחצרות קדשך". ויש להבין, קודם הוזכרו דברים מיוחדים שנעשו ע"י החשמונאים, ומה שהוזכר כאן שהדליקו נרות לכאורה הוא מובן וברור, שהרי אחרי שכבשו את ביהמ"ק חוזר הכל לקדמותו?

לא לשכוח את המטרה

והרב פוניבז' זצ"ל היה מעורר נקודה חשובה, שלכאורה מה המעלה המיוחדת בבני חשמונאי שהדליקו הנרות, והרי כ"א היה עושה כך, שהרי נגמרה המלחמה וצריך לעבוד את עבודת ביהמ"ק? אלא, כאשר אדם עושה מעשה לשם מטרה מסויימת, לפעמים תוך כדי הנסיונות להשיג את רצונו, הוא שוכח את המטרה ולפעמים עושה ההיפך מהמטרה, ואפילו בעניינים של פיקוח נפש. לדוגמא, במלחמת יום הכיפורים, איש אחד שהיה אז המפקד, העביר למעלה ממאה חיילים לתוך קוי האויב וארגן תוכנית שכך יתקפו מכל הכיוונים, והיה שם אלוף פיקוד הדרום שנפגע מאוד שלא התייעצו אתו מספיק לפני כן, וחשש שיאמרו שלא הוא גרם את הנצחון, ולכן השאיר אותם שם שלושה ימים בלי לעשות כלום, ואותם שלושה ימים היו החיילים ממש בסכנת חיים! למרות שבעצם כל המלחמה היתה על חיי אדם, בלהט המלחמה הוא שכח את עיקר המטרה, ופעל להיפך ממש.

גם רופאים שבעצם עושים דבר נעלה - מצילים חיי אדם, אבל אם אדם הולך לרופא ואח"כ הולך להתייעץ עם רופא אחר - אין לו מה לחזור לרופא הראשון... כי פגעו בכבודו, ספק גדול איך הוא יטפל בו, אם בכלל. למרות שבעצם יש לו תפקיד נעלה לרפא חיי אדם, כיוון שרוצה להשיג כבוד ושם, יש לו שיקולים אישיים ועושה היפך המטרה.

שבחם של בני חשמונאי

וזה השבח של בני חשמונאי, שאחרי שנצחו במלחמה לא הלכו לנוח בביתם כמה ימים ואחר כך היו מנסים לתקן את ביהמ"ק. אלא "באו בניך לדביר ביתך ופינו את היכלך והדליקו נרות בחצרות קדשך", מיד אחרי המלחמה עשו את התכלית, לא שכחו למה יצאו למלחמה, כי זה הנחה

אותם כל הזמן שהמטרה היא להחזיר את עבודת ה' לתיקונה, וזה ע"י שתהיה עבודה במקדש, כי המנורה היא כנגד התורה, והיוונים רצו "להשכיחם תורתך" ע"י שהפסיקו את העבודה במנורה, ובני חשמונאי החזירו את העבודה לתיקנה ובכך עשו שלא תשתכח תורה מישראל. וכיון שכל זמן המלחמה זכרו שהמלחמה בשביל המטרה הזו שלא תשתכח התורה, לכן לא שכחו את המטרה, ומיד כשנגמרה המלחמה הדליקו את הנרות ותיקנו את הענין של תורה.

לזכור את המטרה

ואת הענין הזה למדנו, שאדם צריך לזכור תמיד מהי המטרה שלשמה הוא חי בעולם ושלשמה הוא הולך לשיבה להתעלות, וכמוש"כ במסילת ישרים: "יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה, שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו, ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו". למדנו מכאן: א'. שצריך לזכור תמיד לשם מה הוא חי בעולם, מהי המטרה שבשבילה הוא כאן. ב'. שדבר זה יהיה ברור ומאומת אצלו. וזה דבר יסודי וחשוב בכל שלב ושלב בחיים, ולא רק בהתחלת העבודה. העבודה מיוסדת על זה שברור לך מה אתה צריך לעשות, ונוסף לזה שתהיה ברירות מעשית, אחרי שתהיה לך ברירות בגישה שלך אל עבודת ה', תהיה לך ברירות מעשית והיא שבכל מעשה שתלך לעשות תתבונן קודם האם זה מקרב אותי לעבודת ה' או ח"ו מרחיק, וכמה שתהיה לאדם בהירות גדולה יותר - יצליח יותר.

רבנים ותלמידים

וזוהי עבודה גדולה מאוד. כל אחד לפני שנכנס לשיבה היו לו שאיפות גדולות, ואחרי שנכנס לשיבה לפעמים כבר שכח את המטרה, עד כדי כך שעושה דברים שנוגדים את המקום והמטרה.

וכאן יש לעורר נקודה חשובה, חז"ל אומרים: "תלמיד שהורה הלכה בפני רבו, חייב מיתה".
למה?

התשובה היא, התורה שיש לנו עוברת מרב לתלמיד, בלי רב אי אפשר להתעלות בלימוד כראוי, ואם חולק על רבו זה הרס במסירת התורה, ולכן דעת גדולי ישראל מתקבלת אצלנו "בעינים עצומות", כי רק כך תישמר אצלנו התורה בטהרתה.

שנאת תלמידי חכמים

והנה כשנכנס בחור לישיבה, קורה שרבו מעיר לו, ואז הוא מתחיל לכעוס על רבו ולשנוא אותו. היה יותר טוב שלא היו לך רבנים ולא היית שונא אותם? הרי באת להתחנך! ואתה מסכים שצריך שיהיה מי שישמור על הסדר, וא"כ למה בחור מגיע לידי שנאה לרבנותו, שזה בעצם שנאה לתורה שהרי רבותיו הם מוסרי התורה - כיוון ששכח את המטרה שלשמה בא לישיבה. אם כל אחד היה רושם לעצמו את כל מה שרצה להשיג קודם שבא לישיבה, והיה זוכר את זה כל הזמן, הכל היה נראה אחרת. אבל מכיוון שאדם שוכח את המטרה, לכן הוא מגיע לדברים שהם היפך המטרה, וכששואלים בחור למה הוא שונא את רבותיו שהם ת"ח, הוא יענה: ח"ו אין לי שנאה לת"ח, רק שהרב שלי לא בסדר, הוא לא יודע לחנך. עליו לדעת שבעצם הוא שונא ת"ח, רק שזה בא לידי ביטוי ברבותיו.

ונבאר את הדברים. הרב מפוניבז' זצ"ל היה בכנס גדול לאסוף כסף לישיבה, ולפניו דיבר יהודי שלמד בישיבה והתקלקל, ודיבר על הרבנים שלפני מאה ומאתיים שנה כמה שהיו גדולים וצדיקים, ולא הזכיר כלום על הישיבות של היום, והיה משמע שרק פעם לומדי התורה היו טובים וצדיקים. כשהרב מפוניבז' עלה לדבר, הביא את המעשה עם חוני המעגל שישן שבעים שנה וקם וכשחזר לבית המדרש אמרו שמרגישים היום כמו בימי חוני המעגל, וכשאמר שהוא חוני המעגל לא האמינו לו, אמר או חברותא או מיתותא ומת. ונשאלת השאלה, חוני המעגל נעלם שבעים שנה, כ"כ חיכו לו, והנה כשהגיע מזלזלים בו ולא מאמינים לו שהוא חוני? אלא, כל זמן שהרבנים מתים - משבחים אותם ומהללים אותם, אבל כשהרב פה זה כבר בעיה... הרב שדיבר על הרבנים של פעם שנפטרו הם לא מפריעים לו, אבל הרבנים שחיים היום מפריעים לו, אבל בעצם הם אותם רבנים ולומדי תורה.

גם לענייננו, הבחור בעצם שונא ת"ח, רק שלא כל הת"ח מפריעים לו, אז השנאה מתבטאת רק ברבו שמחנך אותו ו"מפריע לו בחיים". ואם זוכרים תמיד את המטרה, לא נופלים במהלך החיים. וזה היה שבחם של בני חשמונאי, שזכרו את המטרה כל הזמן. אדם צריך לא לשכוח את המטרה, ואז לא מפריעים כל מיני חשבונות קטנוניים שלא נוח ולא מסתדר עם דבר מסויים, כי יש לו מטרה, וא"כ אף שזה לא נוח א"א לעשות היפך מהמטרה.

התחנכות על ידי ישיבה דווקא

נוסיף עוד על ענין של חנוכה, חנוכה מלשון חינוך. מסגולת ימי חנוכה להתחנך בהם בעבודת ה', צריך שנבין ונזכור למה מתחנכים בישיבה דווקא. בגמ' (יומא כ"ח ע"ב) כתוב: "אמר ר'

חמא בר חנינא: מימותיהם של אבותינו לא פסקה ישיבה מהם" ... אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה, יצחק זקן ויושב בישיבה וכו'. רואים שהצורה של כלל ישראל שיש להם ישיבות שמתחנכים שם וא"א בלי זה. והראיה, שמצינו ביעקב אבינו שנתבע על כ"ב שנה שהיה בבית לבן שלא כיבד את אביו ואמו. אבל על י"ד שנה שהיה בבית שם ועבר לא נתבע עליהם ולא נענש, למרות שבעצם כל הזמן היה אנוס, אעפ"כ הוא נתבע עליו, אבל הזמן שהיה בבית שם ועבר לא היה צריך להגיע לפטור של אונס, כי את אותם י"ד שנה שהיה בבית שם ועבר, הוא היה מוכרח להיות שם בשביל החיים שלו, ולכן לא נתבע על זה.

ובאמת, מה הישיבה נותנת לאדם שהבית לא יכול לתת? אולי נאמר שאחד שהוא בן של גדול הדור לא צריך ללכת לישיבה כי בבית כבר מתחנך כראוי. מצינו להדיא לא כך, במדרש (מובא בילקוט שמעוני) פרשת וירא מביא על זמן שהקב"ה ציווה את אברהם לעקוד את יצחק "באותה שעה הרהר בלבו אברהם: אם אני מודיע לשרה, נשים דעתן קלה. ואם לא אודיעה ואגבנו, כיון שאינה רואה תחנוק את עצמה. אמר לה: תקני לנו מאכל ומשתה ונשמח היום... בתוך השמחה אמר לה: את יודעת, אני כשהייתי בן ג' שנים הכרתי את בוראי, והנער גדול ולא נתחנך, ויש מקום ששם מחנכים את התינוקות, אוליכנו לשם. אמרה לו: קחנו לשלום. ואף שאברהם היה צדיק גדול, וכמו שכתוב: למה נקרא שמו אברהם? שמסר עצמו על דברי תורה, ועם כל זה שלח אותו למקום שמחנכים את הנערים.

והענין הוא כך, בכל אדם יש גוף ונשמה וכל אחד מושך לכיוונו, אפשר שהאדם נשאר אדם פשוט שמתגבר על הניסיונות, ואפשר שנהפך לאיש תורני, והיינו שהרוחניות אינה חלק נוסף על האדם שהוא אדם לעצמו ומקיים מצוות, אלא שהוא רוחניות, הוא חי בשביל רוחניות וכל כולו רוחניות, ורואים את זה על האדם - אם הוא מציאות רוחנית אז גם כשקשה הוא עושה, וקשה לו לעשות ההיפך. ולהתחנך לזה א"א בבית, אלא בישיבה. וזה מה שמצוים חז"ל: "הוי גולה למקום תורה", ודאי שגם הבית נוהג ע"פ ההלכה בדרך התורה והיראה, אבל עדיין יש כל מיני דברים נוספים שלא קשורים באופן ישיר לעליה, נפגשים עם כל מיני עניינים שלא קשורים כ"כ לרוחניות. וכדי להיפך להיות מציאות רוחנית צריך להתחנך במקום שכולם שואפים לעליה בעבודת ה', מקום שמאפשר את המקסימום לגדול ברוחניות, וכך אפשר להיות אדם שכולו רוחני מציאות של תורה, וזה לא ניתן בבית רק בישיבה, ולכן אברהם אבינו שלח את יצחק למקום שמחנכים את הנערים ולא השאיר אותו להתחנך ולגדול בבית.

כשמבינים את מהות הישיבה הכל נראה אחרת, בחורים חושבים שישביה נועדה בשביל להוסיף לו קניינים וידיעות, זו טעות. הישיבה היא בשביל להפוך את האדם למציאות של תורה, וא"כ זה דורש מהאדם הרבה. צריך מסגרת של ישיבה וא"א להכניס חומר לא מתאים בהנהגה, וזה

בכל דבר ובפרט דברים רחוביים שמחדירים לתוך המציאות של תורה את הרחוב, ומי שמכניס אוירה כזו שידע שהוא פוגע בלב של כלל ישראל, שהרי בעצם זו היתה המלחמה עם יוון "שהחשיכו את עיניהם של ישראל" כלשון חז"ל, יוון רצתה "להשכיחם תורתך" ועשו זאת ע"י שהעמידו תרבויות אחרות ועיסוקים נוספים שמפריעים למציאות של תורה. דבר שפוגם באדם להיות מציאות של תורה הרי הוא המשך של תרבות יוון, ואנחנו צריכים לעבוד לעקור את מה ששיבשו בתוכנו היוונים שלא להיות מציאות של תורה, וזה מה שעושים בישיבה. צריך לזכור תמיד למה באנו לישיבה וכך לא נבוא ח"ו לעשות ההיפך ממה שצריך, ובעז"ה שהידיעה תהיה ברורה יהיה מובן יותר ויותר מה מוטל על האדם לעשות ולהצליח.

פרשת שמות

שובבי"ם - לזכור את התכלית

הפרשיות של "שובבים" שאנחנו נמצאים בהן, הם זמן של עבודה וחיזוק בהרבה עניינים.

ומה המיוחד בימים אלו?

באופן פשוט ידוע שהפרשיות האלו מסופר בהן על הירידה למצרים והשעבוד, שכל זה היה לזכך את עם ישראל שיהיו מוכנים לקבל את התורה וע"י זה יהיו לעם ה', וכמו שידוע בשם ר' סעדיה גאון "שאין אומותינו אומה אלא בתורתה". וכיוון שאז היה ענין של הכנה והזדרזות והתקדשות לקראת מתן תורה, גם היום סגולת הימים שהם ימי עבודה ועליה. וכמו שאז בני ישראל היו בעמל ויגיעה, כך גם בימינו העבודה היא ע"י חיזוק ועמל מיוחד. ובאמת יש הרבה מה לעבוד בימים אלו.

נתפוס נקודה אחת שהיא חשובה וכוללת הרבה.

כתוב בפרשה שהקב"ה ציווה את משה לדבר עם פרעה שישלח את בני ישראל מארצו, "וידבר משה לפני ה' לאמר, הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה" וכו'. וכתב רש"י: "זה אחד מעשרה ק"ו שבתורה", ותמהו המפרשים שיש פירכא לק"ו, דמה שבני ישראל לא שמעו אל משה היה "מקוצר רוח ומעבודה קשה" כמו שכתוב בפרשה, אבל פרעה שלא היה בקוצר רוח ובעבודה קשה למה שלא ישמע את משה?

ובעלי התוספות עה"ת כתבו לתרץ: ושמעתי מהר"י מלישבונה שהיה מפרש הק"ו שפרש"י כך: "הן בני ישראל" אף מקוצר רוח שעליהם ואני אומר להם שאני בא מאת הקב"ה לפדותכם מן השעבוד, ואדם שהוא בבית הסוהר ושומע שבא אדם לפדות אותו, הוא יוצא ושמח לקראתו ושומע לקולו, והם לא הטו אוזנם לשמוע אלי, כל שכן שפרעה שאני בא להפקיע שיעבודו שלא ישמע אלי", עיי"ש.

ונראה בביאור כוונתם עפ"י המעשה בגמרא (גיטין מ"ה ע"א) שרבי עיליש היה בשבי, יום אחד היה שם אדם שהבין לשון העופות, ועבר שם עורב וקרא, אמר לו רבי עיליש: מה אמר העורב? אמר לו שהעורב קרא "עיליש ברח, עיליש ברח", אמר רבי עיליש: העורב שקרן הוא וא"א לסמוך

עליו, באה יונה וקראה, אמר לו: מה אמרה היונה? אמר לו שקראה "עיליש ברח, עיליש ברח", אמר רבי עיליש: כנסת ישראל נמשלה ליונה, סימן שיתרחשו לי ניסים, וברח.

והנה ברעק"א בגליון הש"ס הביא את שיטת הערוך שרבי עיליש ידע שיחת העופות, והקשה עליו בסדר הדורות שכאן משמע שלא ידע, שהרי הוצרך לשאול את הגוי? ורבי חיים שמואלביץ זצ"ל באר, שהנה קשה איך רבי עיליש סמך על הגוי, אולי הוא רצה להטעותו שיברח ויתפס? וביאר רבי חיים שזה הכריח את בעל הערוך לומר שרבי עיליש ידע את שפת העופות, וא"כ למה שאל את הגוי ולא סמך על השמיעה שלו? ואמר בזה רבי חיים יסוד חשוב. רבי עיליש חשש שכיון שהוא כ"כ רוצה לברוח אולי לכן הוא שומע שהעוף אומר לו לברוח, ולכן שאל את הגוי מה העוף אומר. כוח השמיעה של האדם תלוי ברצונו, אם הוא רוצה לשמוע - הוא שומע, ואפילו את מה שלא אמרו. אבל אם אינו רוצה לשמוע, אפילו את מה שאמרו הוא לא ישמע, או גרוע מכך - הוא ישמע הפוך!

נזכרתי במעשה, מספרים שהיה בעיירה אחת גביר גדול שהיה מלווה בריבית, ופעם אחת היתה לווייה בעיירה ואותו גביר השתתף בהלוויה, רב העיירה שהספיד ניצל את ההזדמנות ודיבר על הכסף, איך אנשים רודפים כסף, הרי כולם מתים בסוף... והרחיב את הדיבור כהנה וכהנה. למחרת פגש הגביר את הרב והודה לו על הדרשה הנפלאה, והוסיף שנראה שהציבור לא הבינו את הדרשה כ"כ. שאל אותו הרב: איך ראית שלא הבינו? ענה לו הגביר: באו אלי כמה אנשים ללוות כסף וביקשו ממני להוריד להם מהריבית קצת, וממש התווכחו על הסכום כאילו שלא היתה דרשה שלכסף אין ערך ובסוף כולם מתים... כך נראה אדם שלא רוצה לשמוע, הוא שומע בדיוק הפוך ממה שרצו ממנו.

וזהו הביאור כאן, וכמו שכתוב במדרש: "אפשר אדם בבית כלא ומבשרים לו שהוא ישתחרר ואינו רוצה, אלא שהיה קשה להם לפרוש מעבודה זרה", וא"כ כיוון שבני ישראל לא רצו לצאת ממצרים כי היה קשה להם לפרוש מעבודה זרה, ולכן לא שמעו למשה, אמר משה: קל וחומר, אם בני ישראל לא רוצים לצאת כי שקועים בעבודה זרה ולכן לא שמעו, ודאי פרעה שלא רוצה להוציא אותם לא ישמע בכלל. כלל ישראל שכחו בעצם את המטרה שבשבילה הם הגיעו למצרים.

לזכור את המטרה

כדאי שנעבוד על העניין הזה לזכור את המטרה. בחור חי בישיבה לומד ומתפלל, הכל מצויין. אבל מתוך הרגל שוכחים את המטרה, אנחנו חיים בדור ששורר בלבול גדול וזה חדר אלינו ג"כ. צריך לעשות סדר במחשבה, לזכור תמיד למה בעצם ירדנו לעולם ומה התכלית, לזכור תמיד את המטרה שבשבילה באנו לישיבה. לגדול, אם לא זוכרים אפשר ח"ו להידרדר מאוד כמו שקרה לבני ישראל שירדו למצרים. הם ירדו לשם בשביל להתעלות אבל שכחו את המטרה שבשבילה הגיעו, עד

כדי כך שלא רצו לצאת ממצרים. וזה מלמד המסילת ישרים: "יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה, שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו", זה השורש והיסוד של העלייה ואי אפשר בלי זה. צריך להזכיר לעצמו שוב ושוב, לחדד בעצמו את הדברים, לחשוב על זה הרבה, ובעזרת ה' אם נחיה כך נראה שינוי גדול בעצמנו.

קידוש ה'

בין הזמנים

"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל... ויצאו בני ישראל לפני משה".

צריך ביאור מה בא לומר שיצאו בני ישראל מלפני משה, וכי ס"ד שנשארו שם? רבי אליהו לאפיאן זצ"ל היה לומד מכאן לימוד גדול. אדם לומד תורה, הוא נמצא במצב מרומם ואפשר לחוש ולראות שהאדם הזה לומד עכשיו תורה, אבל כשיוצא לחיי החולין קשה לראות מאיפה יצא. אדם שהולך ברחוב ומתנדנד כשיכור, מובן שיצא ממסיבה או בית מרזח, ששתה שם יין, אדם שנוהג בדרך ארץ ובנימוס מובן שהגיע ממקום שמחנכים בו לתורה וליראת שמים, שהרי סתם אדם לא נראה כך, כי אדם ביסודו הוא רע כמו שכתוב "ועייר פרא אדם יולד", והוא מלא תאוות ורצונות רעים, ובהכרח שאדם שמתנהג בדרך טובה כנראה שמגיע ממקום שמתחנכים בו לתורה ומידות, והפסוק כאן מלמד שבני ישראל יצאו מלפני משה, הם לקחו אתם את הלקחים והלימודים שקיבלו ממשה לחיי היומיום, עד שהיה ניכר עליהם שיצאו מלפני משה.

ב"ה עברנו זמן חורף ארוך, צריך לקחת את כל המטען שאספנו במשך הזמן ולהמשיך אתו גם מחוץ לישיבה. להמשיך בעליה ובהתנהגות הולמת גם מחוץ לישיבה. בחור בא לבית אחרי זמן שלם בישיבה, איך יודעים המשפחה מה הוא באמת, מה עשה בישיבה במשך הזמן, הרי הוא מספר שהוא לומד, אבל מי יודע באמת עד כמה הוא לומד? בצורת ההנהגה שלו ניכר אם הוא עלה באמת או ח"ו לא.

דרך ארץ והנהגה

ובאמת שיש כאן משימה לא פשוטה, כיוון שלחלק של דרך ארץ לא מתייחסים מספיק. כולם מבינים שצריך להשקיע להתעלות בתורה ובתפילה, אבל בעניינים של דרך ארץ והתנהגות, אדם חי לפי מצב רוח ולא מבין שיש כאן עבודה חשובה מאוד שהיא בסיס לכל התורה.

והנה במדרש רבה (ויקרא פט"ו) כתוב "ויקרא ה' אל משה וידבר ה' אל משה, מכן אמרו [מזה שלא ניכנס משה עד שקרא לו הקב"ה] כל ת"ח שאין בו, דעת נבילה טובה הימנו. תדע לך שכן, צא ולמד ממשה רבינו אבי החכמה אבי הנביאים שהוציא את ישראל במצריים ועל ידו נעשו כמה ניסים

במצרים ונוראות על ים סוף, ועלה לשמי מרום והוריד תורה מן השמים ונתעסק במלאכת המשכן, ולא ניכנס לפני ולפנים עד שקרא לו". אם חלילה משה רבינו היה נכנס בלי שהקב"ה היה קורא לו, היה נאמר עליו נבילה יפה ממנו! ביטוי חריף כ"כ, בהמה טמאה אפשר ליהנות ממנה, אבל נבילה זה ביטוי חריף לדבר סרוח ומבאיש שכמעט אין לו ערך. וצריך להבין למה זה כך, הרי בעצם יש כאן איזה פגם ולא נהג כ"כ בדרך ארץ, אבל לומר עליו שמפני זה אין לו ערך? ועוד, שמשמע שהטענה על ת"ח שאין בו דעת, הטענה בגלל שהוא ת"ח. ובגמ' (סנהדרין צ"א ע"א) כתוב "א"ר אלעזר כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו, וא"ר אלעזר כל הנותן פיתו למי שאין בו דעה ייסורים באים עליו", וצ"ב למה.

המשגיח רבי מאיר חדש זצוק"ל סיפר שהסבא מסלבודקא היה הולך מדי פעם לבקר את אחד מגדולי הדור, והיה לוקח אתו בחורים. ופעם אחת הלכו הסבא ועוד בחור עילוי גדול ורבי מאיר, והרבנית הגישה להם כוס תה, וסוכר לשים בתה. ונשפך מהסוכר על השולחן והבחור הושיט את אצבעו ולקק מהסוכר שעל השולחן, אח"כ שאל אותו הסבא מה יותר חשוב: אדם חי או כלב מת, אמר הבחור: ודאי אדם חי, אמר לו הסבא: אראה לך שכלב מת עדיף, כתוב כל ת"ח שאין בו דעת נבילה יפה הימנו, ואם כן כלב מת עדיף לפעמים על חי. אותו גדול הבין שכונתו של הסבא היתה לומר לאותו הבחור שמה עשה זה לא צורה של הנהגה, ואם לא יתפוס את עצמו לא יצא ממנו כלום. לפני שיצאו שאל אותו הגדול את הסבא אם לא הגזים קצת, אמר לו הסבא: תדע לך שאם לא יעבוד על עצמו לא יצא ממנו כלום! ורבי מאיר חדש העיד שאותו בחור לאחר זמן עזב את הישיבה והתרחק מדרך התורה, הסבא היה בקי גדול בכוחות הנפש וידע להבין בהתנהגותו של אדם. רואים כאן דבר נורא, אדם יושב ולומד ובגלל הנהגה לא טובה הכול יורד לטמיון ואין לזה ערך.

"נבילה יפה הימנו"

רבי ירוחם ממיר זצ"ל האריך בביאור הענין שאדם פשוט לא יכול להזיק הרבה, כי אין הרבה חשיבות ומשקל למעשיו, אבל אדם חשוב שנתנו לו תפקיד גדול והוא ינצל את התפקיד לרעה, יש לו עוצמה גדולה ויכול להרוס הרבה בגלל הגדלות והכוח שיש לו, הרבה יותר מאשר אדם שאין לו כוח ועוצמה. נביא דוגמאות, לפני כמה שנים טייס מצרי התאבד והטביע את מטוסו על נוסעיו לים. נחשוב, לקחו ערבי פשוט ונתנו לו תפקיד חשוב והוא ניצל אותו לרעה - נבילה יפה ממנו, אם היה נשאר ערבי פשוט, גם אם היה רוצה להרוג, לא היה הורג כ"כ הרבה, אבל בגלל שנתנו לו תפקיד ורוממו אותו, הוא הזיק הרבה. כשנותנים לאדם תפקיד גדול והוא נגוע במידותיו, הרי שהסכנה גדולה יותר! וזה דבר נורא, שיש אדם שאחראי על ציבור, לדוגמא, מפקד בצבא שמופקדים בידיו חיים של חיילים ושהוא מושחת במידותיו, יש סכנה גדולה לחייהם! כך היה כשכבשו את גבעת

התחמושת בירושלים, והשטח היה קשה מאוד ללחימה, ובפרט שהגיעו לשם לפנות ערב, ואמרו למפקד שלא ילחם ולמחרת יפציצו חיל האוויר את השטח, וכיוון שהמפקד רצה קידום בדרגה ע"י שהוא ופלוגותיו יכבשו, נלחם ונהרגו עשרות חיילים בגלל כבודו של המפקד! אם אותו מפקד היה חייל פשוט לא היה מזיק כ"כ, ודווקא בגלל שקיבל שליטה ואחריות על חיילים הזיק הרבה יותר.

נתאר לעצמנו שמגיע אדם מושחת ורוצה להתקדם, ומתחנן על נפשו שניתן לו להתקדם. אם ירחמו עליו, לבסוף יהיה מזה קלקול גדול, לכן כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו, והנותן לו פיתוי יסורים באים עליו. רוב המלחמות שבעולם באות בגלל המנהיגים שחסר להם בדרך ארץ ובמידות, והחזון איש כותב באיגרת שמי שאין לו דרך ארץ ומידות לא יכול לנהל דברים, כי השכל שלו לא פועל בבהירות, כי מה שמוליך אותו זה הנהגה לא טובה, וכל מה שיעשה ייהפך לו לרועץ. ולכן ת"ח שיש לו כוח ביד - כוח התורה שהיא כוח אדיר שיכול לרומם את העולם, אם ח"ו אין לו דעת ודרך ארץ ולא משתמש בכוחותיו כראוי, הוא מזיק הרבה והוא גרוע מנבילה. היו הרבה אנשים שידעו הרבה חלקים מהתורה, אבל כיוון שהיו להם מידות רעות ורצו להשיג קידום אישי במסגרת הרבנות התירו התרים גדולים ועשו חורבן גדול, וכ"ז בשביל למצוא חן בעיני השלטון הכופר, ואם לא היו ת"ח לא היו מזיקים כ"כ, כי מי היה מתייחס אליהם וכמה כוח היה להם, אבל כיוון שהיו תלמידי חכמים זה נתן להם חשיבות גדולה וכוח חזק, ולכן גרמו כ"כ הרבה נזק, ודווקא בגלל כוחם. וזה מש"כ שנבילה יפה הימנו, נבילה היא הדבר הכי פחות אבל יש לה מעלה שהיא לפחות לא מזיקה, אבל ת"ח שאין לו דעת הוא מזיק ובזה הוא פחות מנבילה, ככל שיש לו יותר כח, יכול יותר לפגום ולהזיק. וזה מדויק בלשון המדרש שמנה הרבה מעלות חשובות במשה רבינו לומר שאם לא היה בו דעת כל המעלות שהוזכרו כולם היו הופכות לחסרונות, שאם אין לאדם דרך ארץ לא שווים כל מעלותיו, כמו שכתוב בגמ' (ברכות ל"ג ע"א): "א"ר אמי גדולה דעה שניתנה בתחילת ברכות של חול", והביאור בזה שבלי דעת מה יועילו כל המעלות האחרות שתקבל, הרי עדיף שלא תקבל מעלות, כי אם אין בך דעת - הרי המעלות שתקבל רק יזיקו יותר, עדיף שתישאר בלי המעלות וכך תזיק פחות.

וזה למדנו מהפרשה, שעל בני ישראל היה ניכר שיצאו מלפני משה. שהיה להם דעת - דרך ארץ והנהגה מתאימה למעלתם.

לקדש שם שמים

בחור ישיבה יוצא מחוץ לישיבה, צריך שיהא ניכר עליו שהוא בן תורה, שכל מי שיראה אותו יראה שיש כאן אדם מיוחד שונה מכל העם, אם ח"ו יראו בו אדם פשוט כמו כל אלו שברחוב,

החילול ה' הוא גדול יותר. אדם חילוני שיתנהג לא בסדר, זה מתקבל כמובן מאליו, אבל אנחנו בני התורה ש"כ מחפשים למצוא בנו חסרונות, החילול ה' גדול מאוד ואנחנו חייבים להיזהר בזה. הרי החינוך החילוני נפל לגמרי, המורים מפחדים לבוא לבית הספר. ההורים לא יודעים אם הילדים יחזרו בריאים, ולכן מקנאה מנסים לחפש בעיות בציבור החרדי, כי זה כואב להם שאנחנו מצליחים. התשובה לזה זה המעלה שלנו, שזה הדרך ארץ והתנהגות. פעם היו צריכים לשכנע הרבה בשביל להחזיר בתשובה, היום מספיק להשוות את הנוער שלהם לנוער שלנו.

קידוש ה' – המלחמה השקטה

והנה עכשיו בתקופה האחרונה רוצים לבטל הסעות של ילדים במושבים לתלמודי תורה, כי עינם צרה בחזרה בתשובה, ועוד הרבה גזרות שעושים נגדינו. במה אנחנו יכולים להשיב מלחמה? רק בזה, להתנהג יותר בדרך ארץ, שכולם יראו ויאמרו: תראו את התנהגות של החרדים, איזה דרך ארץ, אלו מידות, דבר כזה יכול להחזיר הרבה בתשובה, וזה צו השעה, וכמו שצריך להשקיע בתורה כך צריך להשקיע בדרך ארץ והתנהגות טובה, שיהא שם שמים מתאהב על ידינו, א"א רק ברחוב להתחיל להתנהג בדרך ארץ, זה מתחיל בפנים, שהדיבור והסגנון כל הזמן כשורה. חייבים לשמור על צורה של בן תורה, ולהתנהג כמו בני מלכים הרי "מאן מלכי רבנן"! וזה תשובה כנגד העומדים עלינו, שבזה יראו ויכירו איפה האמת. עלינו לזכור זאת כשיוצאים אחרי זמן ארוך לבין-הזמנים לקחת אתנו את כל מה שהשגנו, שיהא ניכר על אחד שהוא בן תורה שיצא מלא וגדוש מזמן שלם בביהמ"ד.